

Tabar

1945 - PADLI ZA BOGA, NAROD, DOMOVINO - 1985

1985

EL FORTIN

11-12

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov ● TABOR je fast in vestnik Tabora SPB ● Mnenje Tabora SPB predstavljajo članki, ki so podpisani od glavnega odbora ● Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič ● Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo Lic. Ivan Korošec, upravnik Božo šušteršič.

TABOR is the voice of the Confederation of the United Slovene Anticommunists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los Anticomunistas Eslovenos Unidos ● Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires, Argentina.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S.R.L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 362-7215

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 300.434.

NAROČNINA: ₣ 1,50. Južna Amerika 10 dolarjev, Evropa-Avstralija: 12 dolarjev, ZDA in Kanada 12 dolarjev (zračno paketi). Letalska naročnina za vse države 15 dolarjev.

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: Inž. Anton Matičič — Río Colorado 1806 — (1686) Hurlingham — Bs. As. — Argentina.

NAŠA NASLOVNA SLIKA:

Dolge vrste rakev, v katere so bili položeni mučenci izkopani iz množičnih grobov Jelendola in Mozlja, kjer so rdeči Stalinovi hlapci že leta 1943 uprizorili generalko za poznejši zverinski pokol 12.000 slovenskih domobrancev maja-junija 1945, so ob 40-letnici tega strahotnega zločina simbol za vse tiste, ki so se za zgled vsemu svobodoljubnemu svetu borili in umrli za

BOGA — NAROD — DOMOVINO

V S E B I N A

Extraído del testimonio de un testigo (II) — 209; Zadnji vlak (Srečko šivic) — 210; Domobranci naprej! (Tone Brulc) — 223; Proslava spominskega dne v Milwaukee (L. K.) — 227; župnik Danijel Halas - žrtev komunizma — 229; Senator Frank Lausche - 90-letnik (Jože Vrtačnik) — 233; Drama pri Glinjah — 234; Zdomska mladina, naš ponos in kvas bodočnosti (Slavko Skoberne) — 234; Ivanka Primožič IRENA - 75 let — 236; Matko Intihar - 70-letnik - 237; Vinko Levstik - 60-letnik — 238; Avguštin Franc - 60-letnik — 239; še o Slovenskem domobranstvu — 239; Previdnost je mati modrosti (N. F.) — 246; Iz društev — 248; 39. obletnica smrti gen. L. Rupnika — 251; Iz pisem — 252; Naši mrtvi — 254; Za beležnico — 254; Darovali so — III.

Slovenija, dežela moje radosti in moje bolečine - Rev. Mirko Kozina (289-304)

Svobodni sveta,
združite se!
Za Boga,
Narod, Domovino!

Noviembre- Diciembre 1985 BUENOS AIRES November-December 1985

Extraído del testimonio de un testigo

II.

...Los que caían a la gruta todavía con vida, se arastraban contra las paredes de la misma, llamaban a sus seres queridos y rezaban diciendo: „Padre, perdónalos, no saben lo que hacen!“ En eso se desangraban, caían y morían. Yo mismo, al borde de la muerte, observaba esas escenas, que me conmovían en lo más profundo. Fui testigo presencial como tres hermanos —todos conocidos míos— cayeron uno tras otro a la gruta mortalmente heridos; fueron llamándose uno al otro a viva voz. De pronto hubo silencio: la muerte los había salvado de todo sufrimiento. Pude presenciar y escuchar durante todo el día como morían y sin embargo no he oído ni una palabra pidiendo venganza por el crimen cometido contra ellos como tampoco oí blasfemias. De las bocas de los moribundos provenían únicamente oraciones y palabras de perdón.

Así morían los soldados eslovenos, asesinados por los comunistas.

...De la gruta pude salir alrededor de la medianoche. Estaba custodiada por los partisanos, pero éstos estaban parados alrededor de un gran fuego, que habían encendido a unos 30 metros de la gruta. Ni me vieron, ni me oyeron. Finalmente quedé solo en la inmensidad del bosque. Después de constatar las heridas recibidas, me encaminé hacia mi casa paterna, distante unos 25 kilómetros. He tardado dos noches y un día para llegar.

Cuatro meses fueron necesarios para que curasen mis heridas; todo este tiempo estuve bajo la atención de mi amada madre, quien con su actitud estuvo en constante peligro mortal.

Con el tiempo fue cada vez más peligroso permanecer oculto en mi hogar. Los innumerables allanamientos y las silenciosas murmuraciones sobre mi escape de la gruta, me obligaban a constantes cambios de escondite, hasta que —después de tres largos años— pude llegar clandestinamente en el mes de mayo de 1948 a Austria.

Los asesinos comunistas, al no poder alcanzarme, descargaron su

venganza sobre mis familiares, ante todo sobre mi indefensa madre. Cinco veces la arrestaron y después de prolongadas indagaciones y toda clase de humillaciones la dejaban libre. Pero en el año 1950, cinco años después de terminada la guerra, la enjuiciaron ante el tribunal del pueblo y la sentenciaron a tres años de cárcel. Su única culpa fue, que por su amor materno no había denunciado a su hijo a las autoridades comunistas, lo había curado y le había salvado la vida.

Muchas de las madres mártires eslovenas fueron encarceladas por amor a sus hijos y varias sucumbieron bajo el peso del látigo que las alcanzó en nombre de la hoz y del martillo.

Queridas madres! Descansen en paz! Vuestros hijos las recuerdan todos los días con gratitud más sentida!

PRICE

Srečo Šivic

ZADNJI VLAK

„Zadnji vlak“ sem napisal iz hvaležnosti do naše rešiteljice, domobranske bolničarke Ivanke Primožič — Irene in za njeno 75-letnico življenja, ki jo je obhajala 11. maja 1985 v mestu Rochester v Sev. Ameriki, t. j. daleč od svojega rojstnega kraja št. Ruperta na Dolenjskem.

Kar težko mi bo opisati tisti vlak izpred 40-tih let. Želel pa sem nekaj podariti naši junačkinji iz tistih dni. Na tistem vlaku je takrat — še mlada, v tihoti, s skrbjo in v stalnem strahu za nas bolj kot za sebe, praznovala svoj rojstni dan IRENA.

Moje iskrene in hvaležne želje so: „Še mnogo let bodi zdrava in srečna!“ Nekateri, ki s Teboj še držimo zvezo, smo srečni, ko pride do nas topla beseda — pogovor in pametni nasveti. Ti si včasih naša mama, včasih sestra, vedno prijateljica in zvesta domobranka iz prvine, ki se ti lahko popolnoma zaupamo.

V novomeški bolnišnici sem ležal med drugimi ranjenci lažje ranjen v koleno. Otečeno je bilo in povito skupaj z deško, da se ni prepogibalo.

Čudne vesti so prihajale do nas. Neki belokranjec je rekel, da se je peljal s kolesom v Belo krajino, tja nekam blizu Marijin dola, kjer so pristajala angleška letala še pred nekaj tedni ali dnevi, dovažala partizanom material in odvažala njihove ranjence nekam v Italijo. Nikjer da ni naletel na partizane. Tako neverjetno se mi je zdelo, da nisem vedel ali je zmešan ali pa „tič“, ki ima s takimi vestmi kake posebne namene. Drugi obiskovalci so vedeli povedati, da se proti Hrvaški pomikajo večje kolone hrvaške vojske. Da mnogi zamenjajavo dobro orožje za malo hrane in podobno.

Proti koncu aprila sta me obiskala moj poveljnik Mrak in moj brat, ki je tudi pred kratkim zapustil bolnišnico. Bil je lažje ranjen nad Žužemberkom. Mrak me je vprašal, če bom lahko hodil daljšo pot. Misli sem na nove akcije in hajke, pa smo zadnje leto bili samo parkrat v Novem mestu in še to le za dan ali dva. Nisem izbegaval boja, pa se mi je le nekam za malo videlo in sem si mislil, da bodo že tudi brez mene izbojevali, posebno še, če res ni več partizanov v okolici. Potem je enkrat prišel starejši usmiljeni brat in nas popisoval. Spraševal je, od kje smo in kakšno premoženje imajo starši. Že v strahu menda, kdo bo plačal tisto ležalnino; saj kaj drugega nam niso nudili, že ko so nas negovale naše bolničarke. Nič mi ni ugajalo in sem imel namen, da bom o tem govoril s kakim častnikom, če bi prišel k nam.

No pa je prišel dan, ko so nam povedali, da gremo. Menda 6. maj.

Že v tujini sem nekaj bral o umiku ranjencev. Tako iz Ljubljane, kot tudi od nas iz Novega mesta.

Po tolikem času je vse že tako megleno, da več ne vem, ali so nas v Krško prepeljali s kamioni ali vozovi. Prepričan sem, da so nas kmetje; vsaj nekaj poti. Pa naj bo že tako ali tako. Nekje na poti se nam je pridružil civil Lado Lempel. Verjetno v št. Jerneju ali Kostanjevici. Kmalu nam je bil v veliko pomoč; saj je bil edini, ki je znal nemški jezik.

Transport so poverili Ireni, kateri je pomagalo nekaj angelov. Nobenega zdravnika, nobenega častnika. (Edini je menda bil Nace Penca, brez noge.) Brez kakega udarniškega voda. Improvizacija. No, še bolje. Verjetno se nas je tako več rešilo.

V Krškem nas je Irena, menda s pomočjo starega župnika, spravila na nemške kamione, ki so se umikali iz Hrvaške. Pomagal je tudi nemški podoficir. Reditelj ali kaj. Dobro se spomnim, da je imel na aluminijski veržici okoli vratu obešeno tablico v obliki polmeseca. Ustavljal je kamione in če je bilo kaj prostora, nas je nameščal v njih. Prepeljali so nas v Novo Celje v bolnišnico. Žal, je že v Krškem ostalo več ranjencev. Spomnim se, da Žagarjev Majk in njegova sestra Vera, bolničarka, nista prišla za nami v Celje.

Tam v celjski bolnišnici je še vse funkcioniralo v nemškem redu.

8. maja zjutraj. Bolničarke so delile zajtrk. Črno kavo, košček kruha in košček margarine ali masla. Le-to je pri Nemcih bilo skoro obvezno. Eden od tamkajšnjih bolnikov je imel vžgan radio, slovensko oddajo, ki je poročal, da je Nemčija kapitulirala. Nisem se vznemiril. V Celju je bilo precej nemškega vojaštva in mi niti na misel ni prišlo, da se vsa ta vojska ne bi umaknila oborožena v Avstrijo.

Čez dan so naložili na odprti vagon, kjer je bilo nekaj prostora, nekaj naših ranjencev. Spremljale so jih bolničarke: Anica Novinc, Marija Žargač, Mojca in Novinova, le-ta še skoro otrok, ostale pa mladenke stare okoli 18 let.

Pod večer smo prišli na vrsto mi na dolgem vlaku. Irena je bila v vagonu pred nami z nekaj težjimi ranjenci. Ostali smo zasedli drugi vagon

in so nas spremljale bolničarke Dragica in Ivanka. Lempel je držal zvezo z Ireno in nam tolmačil vse potrebno.

Dolgi vlak z dvema stroji je cijazil proti Mariboru. Tisto progo sem poznal tja do Poljčan, kjer se je cepila ozkotirna železnica v Slovenske Konjice. Trdno sem zaspal in sanjal. Redko kdaj se spomnim, kaj sanjam. To pot pa. Sanjalo se mi je, da so z nami potovale dve redovnici srednjih let in ena deklica stara 7 ali 8 let. Sanjalo se mi je, da so celo noč na kolenih molile rožni venec in nam izprosile srečno pot; in zjutraj, da so izstopile iz vagona. Tako žive so bile te sanje, da več ne vem, če so bile.

Jutro nas je pričakalo na Pragerskem. Ko je vlak obstal, je bil naš vagon še daleč od postajnega poslopja.

Lempel je povedal, da je vlak zajet od partizanov. In res je prijezdila neka debelobušna „kobila“ na konju. Na prsni ji je ležala nemška brzostrelka MP in je pred vsakim vagonom dajala povelje po nemško, naj spravimo vse orožje k vratom; in ko bomo prišli pred postajo, naj pahnemo orožje iz vagona. Lempel pa je že tolmačil.

Prišlo je novo tiho povelje do nas. To pot od Irene: „Popolna tišina! Vsi poleči po tleh! Samo Lempel naj v potrebi po nemško odgovarja!“

Ovniček je zagledal v grmovju pištolo Luger in me nagovarjal, naj jo pobriševa iz vlaka. Domov v Gorjance, Mikalo me je seveda. Pa z desko povito ob nogi in skoro bos! Ovniček je imel samo en čevlji: pa iz Dravskega polja v Gorjance. Čez Savinjo, Savo in vsa brda med Celjem in Savo, pa še tam kje mimo Kuma. Sem odklonil. Upal sem, da bo prišla kaka možnost, da bi jo pobrisal v Avstrijo. Zato se je treba pripeljati čim bliže meji. Pa mi ni bilo lahko. Vključil sem se v Legijo še pred jesenjo leta 1942 v šent Joštu (N. m.); takrat še mule, 16 let star. Vedno sem si ponavljal, da živ v roke partizanom nikoli! Na! Pa me zajame neka štajerska „bunka“, katera je verjetno še predvčerajšnjim pozdravljala „Heil“. Oddali smo orožje v tišini in vlak se je počasi premikal proti Mariboru. Na postaji sem videl malo partizanov v mitraljezkem gnezdu.

Prišlo je do nas novo povelje od Irene iz vagona pred nami. Uničite vse, kar bi nas utegnilo izdati, da smo domobranci. Označke iz kap. Ptiči z rokava. Dokumente, slike. In res smo uničili. Žal mi je bilo za nekaterimi slikami. Posebno za dvema. Eno iz Dolža po napadu septembra 1942. Kač smrkavec sem bil. Z dolgo francosko „lebelko“. Za jermen kar zavržen povi-jač. Dolgi bajonet, bodalo na vrvi za pasom in poleg mene moj dragi tovariš, Goršetov štefan iz Krke (N. m.). Štefan je padel v Sošicah na Hrvaškem 8. avgusta 1944., 18 let star. Jokali smo, ko smo nesli žalostni tovor nazaj čez Gorjance v št. Jernej. Bil je najbolj priljubljen mladenič v četi. In eno večjo v domobranski uniformi na Loki v N. M. V ozadju se je videl porušen železniški most z vsem tovorom. Znak partizanskega junaštva iz septembra 1943., ko so se v bratskem zagrljaju spečali z Lahi in z njimi pili bratovščino, da so se res lahko in svobodno maščevali nad dolenjskim ljudstvom.

V strahu smo privozili na koroški kolodvor v Mariboru. Dekleta so še z večjo vnemo stregla najbolj potrebnim. Predno smo ustavili, sem videl na bližnjem tiru naše ranjence, kateri so odšli z vlakom pred nami. Prepoznal sem malega Francija Novina iz Kandije. Bila sva sošolca. Bili so pod stražo in sem se potuhnil, da nas ne bi izdal kak pogled. Škoda, da niso tiste deklice opisale, kaj in kako se je z njimi zgodilo. Morda so celo kje, pa ne vem. Dve sem potem srečal v Forliju v Italiji v četniškem taborišču. Povedale so, da so se one rešile z oddełkom italijanske vojske.

Ivanka je šla po vodo in smo bili v velikem strahu, da bi jo kdo kaj vprašal. Tudi bi bilo možno, da bi kdo prišel za njo do vagona in prepoznal, da nismo nemški vojaki. Baj je tudi ona videla tiste naše revčke pod stražo partizanov.

Vlak se je premaknil in nam je malo odleglo. Ne spomnim se, če smo še kje ustavili do Dravograda. Nace je nekaj stikal po nahrbtniku in iz žepa privlekel pištolo „Beretta“. Nekdo je ukazal, naj jo odvrže. Gotovo se je težko odločil, pa jo je le dal in nekdo jo je zalučal proti Dravi. Tudi jaz nisem popolnoma spolnil Ireninega povelja. Ohranil sem brošurico „Domobranski molitvenik“. Rajni Tone Bruč me je prosil zanj. Ves čas je buljil v molitvenik in mi ga je vrnil v Avstriji, ko smo že bili v svobodi.

V Dravogradu so odklopili sprednjo lokomotivo in jo mimo nas prepejljali za naš vlak. Ležal sem pri vratih in sem videl most pred nami. Zdel se mi je precej poškodovan od bombardiranja.

Zopet smo se premaknili. Sedaj sta oba stroja rinila vlak čez most. Kmalu so se čutili močni udarci odbijačev na vagonih in vagon je kar poskočil — in nato je vse obtičalo tam. Stroji so nas zapustili. Gotovo sploh niso bili priklenjeni k vlaku in so kar tako prosto rinili vlak, dokler bo šlo. S strani, kjer sem ležal, se je sedaj videl le breg. Kateri pa so ležali pri drugih vratih, so videli spredaj en vagon nevarno nagnjen. Ne spominjam se, če se je kak vagon popolnoma prevrnil. Prepričan pa sem, da so imeli namen vlak zvrniti v Dravo. Verjetno so mislili, da bodo prvi vagoni, ko se bodo prevrnili in zdrveli po strmih, povzročili reakcijo kakor velikanski „domino“ in vse potegnili za seboj v Dravo. Gotovo bi bil prizor gledati, kako se je tisoč in več švabov šlo za vedno kopat. Če je bil to njih namen, so se ušтели. Bilo bi popolnoma v skladu s partizansko mentaliteto. Nekdo bi verjetno bil imenovan narodni heroj, ker je spravil s poti 1.000 ujetnikov. To bi bilo junačenja še v pozna leta. Vlak je bil zelo dolg in stroja sta komaj zmagovala in ni bilo zaleta takoj za mostom. Hvala Bogu, se ni zgodilo.

Ob vlaku so se pojavili vojaki v rjavih uniformah. Čokati, dobro rejeni, zmagovalci. Na kakah so imeli kot označko leva. Bolgari. Nad vlakom so na cesti stali s svojim topništvom. Morali smo zapreti vrata na desni strani vlaka, odprta pa so ostala proti Dravi. Videl sem tudi par oficirjev. Oni so imeli označke na ovratniku. Srp in kladivo na rdečem polju. Tudi kape so imeli drugačne. Kar rekel bi, da so bili Sovjeti. Nič niso nadlegovali po vlaku in čez čas smo celo lahko šli po vodo k Dravi. Tudi partizani so

se pojavili. K sreči ne slovenski. Bog ve kaj. Makedonci, Hrvatje? Ti so planili po vlaku. Meni niso vzeli nič. Uro sem že na Pragerskem skrtil pod ovoj na nogi, kaj drugega koristnega pa imel nisem. Brulcu je partizanka za kodre dvignila glavo in mu odvzela lepe, še nove čevlje. Mrak mu jih je dal narediti po zadnji zimi; pa je bil ranjen na Veliki petek nekje pri Birčni vasi. Rekla je: „Ti ne trebaš“. Na vrata vagona, ki je bil za nami, so Nemci z mavcem napisali TIFUS, misleč, da bi tako nalezljiva stvar ustavila stikanje po vagonu. Naivneži. Kako naj en švabski tifus ustavi južnjaško partizanko? Za nami so iz enega vagona privlekli dva oficirja in ju kar pred vrati ustrelili.

Zelo sem se ustrašil neko popoldne, ko sem šel k Dravi. Videl sem enega našega, ki je govoril z mladim partizanom. Slišal sem, ko je partizan odgovoril: „Šta će ti sada puška; sad je rat svršen“. Očividno je fant mislil na beg in je v tem videl eno možnost, jaz pa nevarnost za nas vse. Daleč na drugi strani Drave, verjetno v Mežiški dolini, je bilo močno streljanje. Tudi jaz sem mislil na beg. Noga me ni bolela. Bilo je toliko vojaštva tam, da si nisem znal pomagati. Mislil sem žalosten: Aj, Draveca deroča, zakaj ne dereš v nasprotno smer. Ponoči bi se spustil v njo in bi z mrliči, ki so plavali s tokom, tudi jaz plaval daleč, daleč v svobodo...

Nekaj se je odločilo tisti dan. Mlad nemški častnik je šel ob vlaku nazaj proti mostu. Imel je zdravniške označke. Govorilo se je, da je šel k Bolgarom zaprosit pomoč, ker so na vlaku sami ranjenci in bojniki, ki potrebujejo pomoč. Že. Tako.

Mislim, da smo ta dan dobili malo grahove juhe od Nemcev iz sprednjega dela vlaka; pa nisem siguren, če se je res zgodilo. Imeli pa smo nekaj sladkorja in suhega sadja še iz Novega mesta.

Nemci so pred vlakom popravljali progo in nato smo začeli potiskati vlak. Vse je rinilo. Bosi, kruljevi, lačni. Pa je šlo; in niti Bolgari ne partizani nas niso ovirali. Nekateri Bolgari so celo čutili z nami. Videl sem, kako je vojak na skrivaj vrgel hlebec kruha v vagon. Tudi cigarete so metali. Nisem bil deležen, pa se mi je le dobro zdelo. Na ravnici pred nami je bila postrojena ena partizanska brigada. Niso nas ovirali, ko smo rinihi mimo njih.

Pririnili smo vagono v Loebenthal (menda Lobelnica). Na postaji pred nami je visela avstrijska zastava. Pot naprej nam je zapiral drugi vlak, ki je stal na istem tiru. Bil je težak oklopni vlak — tudi brez lokomotiv. Nekateri smo šli na eksploracijo tega vlaka, kjer smo našli nekaj mesnih konzerv in obleke. Celo do dobrih škornjev sem prišel. Težko orožje je bilo še montirano, toda uničeno. Še enkrat sem videl tri Bolgare na konjih. Kaka izvidniška patrola; sicer pa ni bilo vojaštva tam.

Kdor je količkaj mogel, je šel iz vagona. Tako so se tudi ostali malo sprostiti. Dekleta so jih malo očistile, kar je bilo skoro nemogoče, ko so še ležali. Tudi vode nam je preje primanjkovalo, ker smo imeli samo en vrč.

Nemci so dobili neko zvezo z Angleži. Morda so le telegrafirali, govorilo pa se je, da so na oklopniku našli motorno kolo, in šli po pomoč.

Po progi iz smeri Dravograda se je bolj privlekel kot prišel človek. Skoro gol. Suh, izžupan. V roki je nesel kangljico, narejeno iz konzervne ali barvne škatlje. Bos... in cape so visele od njega. Ko se mi je približal, sem ga prepoznal. Ko je naša četa ustanovila postojanko v št. Jerneju, smo bili napadeni, še preden smo utegnili narediti nekaj zaklonov. Drugi dan je ta fant prišel iz Kostanjevice, da bi obvezal morebitne ranjence. Tudi meni je obvezal laket. Par tednov preje sem bil ranjen v podgrajski fari; spomladi 1944. Pozdravil sem ga po kmečko: „No, odkod pa ti?“ Kar skup je zlezel. Kaj ne bi, revež. Bil sem v angleških hlačah in rjavi srajci. Prepričan je bil, da sem partizan in ga celo poznam.

Da si ne bo kdo kaj domišljjal zaradi angleških cunj, moram povedati zgodbo, ki sicer ne spada v ta spis.

Zadnjo zimo sem bil v samovoljni patroli. Na povratku iz Brusnic proti Ratežu, že pozno popoldne, je nad nami prav nizko in kar počasi letelo dvotrupno letalo. Bilo nas je 6 ali 7 in nebo je bilo skoro črno. Groznik je rekel: „Jaz bom dal temu hudiču“. Črtil je partizane. Ubili so mu očeta in požgali dom, pravo kmečko kraljestvo. Še bolj menda je črtil Angleže. Preveč njihovega materiala je že našel za bežečimi partizani. Mnogo angleškega orožja je uničil. Zavedal se je, da bi OF slaba predla brez tolike pomoči s strani Angležev.

Kar iz boka je užgal s svojim MG 34 na letalo. Imel je počin boben fosforne municije, vse zaplenjeno od slavne Šlandrove brigade. Videli smo, kako so svetli sršeni sikali okoli letala. Nad Dolžem je letalo obrnilo smer in nas zopet preletelo. Groznik je ponovno streljal kratke rafale na letalo.

Proti Mokremu polju smo zagledali padala. „Sem mu dal, sem mu dal,“ je vzklikal. Letalo je zopet priletelo nad nas. Videti nas niso mogli z letala, ker smo bili v snežnih oblekah, pa očitno so si zapomnili, od kje so bili izstreljeni svetli rafali. Odvrkli so nekaj prav blizu nas in smo popadali v sneg in čakali eksplozije prepričani, da je vrgel bombo. Ko pa le ni bilo nič in tudi letala ne več, smo se „bombam“ približali misleč, da niso eksplodirale zaradi visokega snega. V podolgovatih, pločevinastih, čolnom podobnih zabojih, ki so se razleteli, so bile uniforme. Predvsem plašči za slavno ušivo vojsko. Odnegli smo, kolikor smo mogli, z namenom, da bomo s četo prišli po ostalo.

V kasarni nas je zaskrbljen poveljnik okregal. Četa je že v tistem trenutku morala v sklopu bataljona iti v akcijo proti Ajdovcu, pa ni mogel zbrati moštva. Nekaterim je sam dal dovoljenje, da so šli na domove ali k Mickam, če je bil dom v varnem kraju, drugi pa smo se kar na svojo roko potepali okoli. Nikolj nisem zvedel, kaj so odvrkli s tistimi padali, ne kdo je tisti material pobral. Le to vem, da se je eden v šali privoščil Groznika: „Francelj, pa si res — dobro dal tistemu hudiču, da je kar vampe vrgel.“ Smejali smo se vsi, mene pa zeblo ni.

Grem nazaj k tistemu fantu na progi. Dopovedoval sem mu, da sem domobranec in da mi je nekoč obvezal rano. Ni verjel. Rekel sem mu: „Ire- no poznaš?“ Prijel sem ga za roko in ga peljal k njej. Počasi je dojemal.

V taborišču Senigalia, Italija, I. 1946. Od leve na desno: Gorjup Jože (Gogo) v Kanadi, Ovniček Franc, Argentina, Brulc Tone, umrl v Argentini (), Šivic Srečko, Argentina, Lenarčič Fonzi, Argentina, Pungerčar Anton, Australija in Virc Polde, umrl v Argentini ().

Dali smo mu obleke, nabrane na oklopniku, in jesti; pa je samo gledal in postavljaj na tla. Tudi jesti ni mogel revež. Potem je le povedal.

Umikal se je z novomeško bojno skupino. Zapustili so položaje menda 9. maja. Pri Radečah je bila domobranska vojska razrešena dolžnosti — razpuščena. Prebijal se je z eno skupino čez Štajersko. Imeli so spopade in ranjene. Njemu so naložili skrb za težko ranjenega. Ni mu mogel pomagati, da bi šel naprej. Njega so partizani ujeli in so ga zaprli v neko barako. Ponoči je ušel. Kje in kako je prečkal Dravo, ne vem; in verjetno tudi on ne, v stanju, v kakršnem je bil. Imenovali so ga Gogo.

No, prišli so Angleži s stroji, odstranili so oklopni vlak in nas potegnili v Wolfsberg. Mi smo se že nekoliko opomogli. Jedli smo, se obrihi in se otresli partizanske more.

Tudi Brulc je oživel. Tako tih je bil celo pot. Ležala sva v travi. Še iz št. Jošta sva bila vedno v isti bojni skupini. Neko opazko je izrekel, sicer pohvalno, na račun deklet. Menda, da mnogo bolje zgledajo, kot pred dnevi. Ena je slišala, šla z vrčem po vodo in ga polila, da bi mu ohladila grešne misli. Še jaz sem bil malo deležen.

Res so bile revice ta dekleta v vagonu. Kamor so stopile je bila bolna noga ali trebuh, ko smo vsi ležali. Niso se mogle umivati in negovati. Ni

bilo ne vode ne prostora za to. Še manj skritega koticčka za najnujnejše. Kar mislim si, koliko so trpele in tiščale do noči.

Lempel je od nekod prišel s slabo novico. Da bo namreč vlak za Celovec moral peljati čez Judenburg in da so tam Sovjeti. Mi, ki smo hodili, smo se odločili, da bomo šli peš. Mislim, da je bilo kakih 60 km. Irena je popisala vse rešene in nam želela srečno pot.

Deset domobrancev je zapustilo sanitetni vlak v Wolfsbergu. To so: Barbo, Lužar, Kos, Tone Brulc, Franc Ovniček, Fonzi Lenarčič, Anton Pungerčar, Polde Virc, Jože Gorjup (Gogo) in Srečo Šivic.

Težko nam je bilo ločiti se od ostalih zaradi tistih vesti o Judenburgu. Nič nismo govoril o tem. Posloveli smo se od vseh ki so ostali v vagonih. Gotovo nas je spremljal tih Irenin blagoslov.

Koračili smo po cesti proti Velikoveu in že po kratki hoji nas je angleški vojak napotil s ceste. Bilo je neko zbiralno taborišče. Travnik ali njive. Nič ograjeno; a v ozadju so se videle barake z visoko žično ograjo. Morda zloglasno taborišče, kjer so tudi nekateri Slovenci, tudi domobranci, v negotovosti čakali, kaj bodo o njih določili vsemogočni zmagovalci.

Anglež, ne tako mlad, pegast, z zašmiranim ovratnikom je zagledal uro na moji roki in mi je ukazal, naj jo odpnem in položim na tla. Tako sem storil in on jo je potem tam „našel“. Nikoli nisem bil prav hiter za odločitve, a če bi se to zgodilo danes, bi prav gotovo krepko pohodil s peto tisto urico. No, gentlemen res ni bil tisti Anglež. Najbrž kak ovčji pastir v njegovi domovini. Drugega mi ni odvzel. Še težko srebrno žlico, katero sem našel na oklopniku v Lobelnici, je spregledal. Gotovo ni vedel, da bi utegnila biti kake vrednosti. Ne vem, kaj je odvzel drugim. Le Bruicu lepo ogledalo in Fonziju dober športni površnik in nekaj usnja za podplate. Tudi te stvari je Fonzi našel v oklopniku. Morda je še kaj odvzel, pa se ne spominjam. Šli smo po taborišču med nemškimi vojaki. Bili so različnih narodnosti in tudi uniform.

Kmalu so po zvočniku klicali Jugoslovane k vhodu. Gogo je malo klatil nemško in smo šli tja. Nekaj vojakov je stalo tam. Večina mladi štajerci. Naložili so nas na dva kamiona, če se prav spominjam. Eden od naših je vprašal šoferja po italijansko: „Dove andiamo?“ (kam gremo?) in Anglež je odgovoril: „Drauburg“. Sedem nas je poskakalo s kamiona, Barbo, Kos in Lužar pa niso hoteli. Žalostno. Narediti tisto grenko pot umika, priti do relativne svobode in se kar tako vrniti v trpljenje.

Pomešali smo se med vojaštvo in nihče ni stikal za nami.

Nemški vojaki so se organizirali po edinicah in so prejeli nekaj hrane še iz lastne zaloge. Le nas sedem nismo spadali nikamor in nismo nič prejeli. Napotili so nas k policijskim oddelkom, ker so naše uniforme, v kolikor smo jih še imeli, bile slične njihovim. Zahtevali so vojaške knjižice (Soldbuch). Nismo imeli in nič nismo dobili. Srečo smo imeli, da nam tisti Anglež ni odvzel par večjih konzerv. Tudi sladkor smo imeli v čutaricah. Eden je našel nekaj suhega krompirja. Skuhali smo pod noč in ga pojedli. Tudi eno konzervo smo odprli. Zaspali smo na prostem.

Drugi dan so nas peljali čez Velikovec in čez Dravo v smeri proti Dravogradu. Izstopili smo in precej časa čakali na travniku. Bog ve, kje bi to bilo. Mogoče pri Pliberku, kjer je kasneje bilo predanih toliko domobrancev v trpljenje in pokol. Ponovno smo morali na kamion in smo šli nazaj v Velikovec. Dobro se spominjam, da je ob cesti tik pred mostom stal nemški tank „Tiger“ s povešeno topovsko cevjo. V mestecu smo se peljali mimo hiše z jugoslovansko zastavo in eno partizanko sem videl, ki se je grela na soncu. Zapeljali so nas v vznožje nekih hribov v okolici. Ne vem, kako se je kraj imenoval; videl pa sem tablico ob cesti z napisom „St. Stefan“. Ustavili smo se na bregu in prav pod krajem je bil gradič. V gradu je bila komanda neke nemške divizije. Imeli so še nekaj pušk in so imeli stražo pri vohodu. Tudi generala sem videl. Nas domobrance so zopet nekako izločili (Nemci namreč). Pridruživlo se nam je še nekaj drugih. Nemški kapetan Albanec Tela, mladi Bosanec Ante Čule, en Madžar, par Poljakov, eden od teh menda Rudnicki, podoficir, je bil naš vodja (Gruppenführer) in morda še kdo. Nas so imenovali „Ausländer“. Bili smo popolnoma prosti vseh dolžnosti.

Po dolini je bilo nekaj konj. Ovniček si je izbral malega belca. Vsega je popisal s tintnim svinčnikom s črkami O. F., kar ni pomenilo Osvobodilno Fronto, temveč Ovniček Franc. Dirkal je po ravnici, do žične ograje brez uzde in ko je enkrat dobro telebnil, mu je bilo šimelja dovolj. Čule je imel nekaj tobaka. Dal je malo in sva šla z Gogotom v hribe, da bi zamenjala za hrano. Le malo drobnega krompirja sva dobila na samotni kmetiji. Kraj je bil že vse preveč opustošen od toliko vojske, ki se je že pred nami nasečila v okolici. Nekaj malega smo dobili od Nemcev. Navadno štiri kekse in črno kavo. Enkrat so nam dali nemški črni kruh. Bil je še topel in Poljaku je šlo na jok. Hotel je štruco pravično razdeliti na trinajst ljudi, pa se mu je vse zdrobilo. Pred neko hišo sem srečal gospo. Zdelo se mi je nekam preveč gosposka za tisti kraj. Vprašal sem jo, če ima kako slovensko knjigo. Rekla je da in me vprašala, če sem belogardist. Zanimal sem kot Peter Kristusa. Mislim, da mi ni verjela; rekla pa je, da je bolje tako, in mi prinesla knjigo. Ne vem več naslova, bila pa je povest o Koroški v času po prvi svetovni vojni.

S fanti smo se spraševali, kaj se je zgodilo z našo vojsko. Kje so? Vedeli smo le, kar je povedal Gogo; o razpustu novomeških domobrancev pri Radečah in da so si manjše skupine odpirale pot čez štajersko. Spomnil sem se paritzanke v Velikovcu in gospe, ki me je vprašala, če sem belogardist, in mi ni nič ugajala naša situacija.

Gogo je našel v zavojčku tri angleške cigarete in se je šel pogajat z Ukrajincem, ki je strigel lase na parobku v posekanem gozdičku. Precej mahanja je bilo z rokami, pa je le privoill, da bo za tri cigarete na čisto ostrigel vseh sedem Slavljanov šele potem, ko več ne bo drugih klientov; in tako je storil. Le Fonzi se je obotavljal in je šel zadnji na parobek. Kmalu pride nazaj lep kot Adonis. Najbrž se je Ukrajincu smilil, ko je bil še tako mlad in čeden fantič, in se je potrudil in ga ostrigel kot se šika.

Nobene opazke ni bilo z naše strani. Bil je najmlajši in edini, ki je še dolgo imel probleme s svojo roko v komolcu in teklo je iz rame. Jaz sem mu odrezal hlače nad kolena in zarobil, kakor sem mogel. Mi je šlo bolj od rok kovaško delo.

Enkrat je bila sv. maša. Najbrž na praznik Sv. Rešnjega Telesa. Skupina Poljakov je pela himno „Povsod Boga“ in tudi mi smo peli po naše.

Nemška divizija se je selila in so nakladali stvari na kamione. Gogo in jaz sva šla v grad. Gogo je odnesel pločevinasto škatlo keksov. Ko je prišel do kamiona, jo je vrgel v koprive. Nihče ni videl. Meni pa se ni posrečilo. Nesel sem vrečo krompirja in mi je Navec pomagal, da sem postavil na kamion. Potem se nisva več upala, da ne bi kdo odkril še škatle. Ko so odpeljali, je Gogo šel po njo. V njej je bilo nekaj kg. belih makaronov. Kapetan Tela je kuhal; kar v tisti škatli. Eden od naših je še imel eno konzervo in jo je dal. Če bi imeli čebulo in malo maščobe, bi bil cel banket. Pa smo se le do sîtega najedli. Peli smo slovenske pesmi; in je prišla neka rdečelaska od šotora v bližini. Tam so bili Francozi ali Belgijci. Že nekajkrat sem jo videl. Prosila je, naj zapojemo „En hribček bom kupil“; pa smo zapeli in ona je obljubila, da bo prinesla jabolčnik.

Tudi nas so selili drugi dan. Tako ni bilo obljubljenega jabolčnika in tudi Ovnička ne. Nekje se je z Madžarom potepal. Je že kje zasledil kako kijkljo. Bil je tako nemirna duša. Izposojeno knjigo sem oddal neki ženski v gradiču in kazal proti hiši, kjer sem jo dobil, in smo šli.

Po kratki vožnji so nas pustili v pravem ujetniškem taborišču z visoko žično ograjo in stražarskimi stolpi. Pri popisovanju smo se izdali za četnike. Angleški narednik je nekaj vedel o tem. „Mihajlovič“ je rekel in nekaj o El Alamein v Afriki. Tam so menda sodelovali jugoslovanski vojaki in je tudi on bil tam. „Zdravo“, je rekel.

Tudi Ovnička so kasneje pripeljali. Posedli smo male šotore za dve osebi. Vsako jutro smo morali odpreti pol šotora ob sončnem vzhodu. Neki dan je iz taborišča zginil neki Romun. Cel dan smo stali v vrstah, da so nas preštevali. Pozno popoldne je nekdo slišal nekaj o letrini. Tam so ga našli. Najbrž se mu je zmešalo in se je splazil v luknjo in je čepel na „gruštu“. Oddahnili smo se; in Angleži verjetno tudi, ker jim ni šlo v glavo, kako je mogel nekdo zginiti iz tako zastraženega taborišča.

Kar lačni smo bili v tistem taborišču. Prejemali smo štiri kekse in črno kavo na dan. Sladkor nam je pošel. Nekega dne so skuhalo juho. Govorili so, da so Kozaki, ki so vozili vodo v taborišče, zadržali muli verigo okoli vratu in se je zadušila.

V taborišču je bilo veliko Hrvatov. Bili so oddelki „Vražje divizije“, ki so bili na vzhodni fronti. K njim je prišel duhovnik iz Rima in jim govoril. Tudi mi smo šli tja. Rekel je, če hoče kdo kaj vprašati. Tudi jaz sem prišel na vrsto. Povedal sem, da smo Slovenci in četniki in vprašal,

če ve, kje je četniška vojska. Rekel je, da so četniki v Italiji v mestu Forli. Prosil sem ga, naj pove Angležu, kaj smo in kam želimo iti, in storil je tako. Poveljnik v kratkih hlačah in pipo za nogavico je nekaj vpil nad narednika, ki je takoj prišel. Nekaj so govorili o nas in nas ogledovali. Verjetno se je narednik spomnil, da je v taborišču nekaj četnikov. Potem je poveljnik rekel duhovniku naj nam pove, da ne ve, če ima on moč, da nas prepelje v Forli, da pa se bo informiral. Duhovnik nam je to povedal in tudi, da je Forli zelo daleč. Zahvalil sem se in ponavljal magično parolo Forli. To je bilo naše upanje. Še enkrat so nas popisali in sedaj se spomnim, da se nam je nekje pridružil mlad Srb.

Čez nekaj dni so nas res klicali na kamione, a žal n e vse. Fonzi, Pungerčar in Virc so ostali. Z nami so peljali tudi nekaj nemških vojakov Bog ve kakšne narodnosti. Tudi dva stražarja sta bila z nami. Peljali smo se čez Celovec v Beljak. Ni mi bilo po godu, ker smo zavijali precej na levo — in tam je Jugoslavija. Pripravljeni smo bili razorožiti stražarje, če bi nas peljali v Jugoslavijo. Zagledal sem napis Tarvis in tudi že zastave, jugoslovanske in italijanske. Tudi partizane, a vedel sem, kje smo. Partizanov smo videli mnogo, ko smo se vozili proti jugu. V nekem zamreženem taborišču, še preden smo prišli v Udine, smo morali izstopiti. Potem pa se je eden od Angležev spomnil, da „Jugoslav“ ne in smo morali zopet na kamione. Tisto taborišče je verjetno bilo pri Gonarsu. Peljali so v Palmanovo. Tam so šli Angleži v gostilno. Le en stražar je ostal z nami. Potem so nas peljali še naprej proti Jadranu. Menda proti Monfalconu. Bila je že noč in bližala se je nevihta. Iznjali so nas iz kamiona sredi polja in odšli.

Tudi mi smo šli v neznanu. Na cesti je stal italijanski žandar (carabinieri); in tudi nekaj velikih šotorov smo opazili, ker so bili razsvetljeni. Vstopili smo in povedal sem mlademu poročniku, kdo smo, kaj se je z nami zgodilo, kam hočemo, in da smo lačni. Res tisti dan nismo nič zaužili. Menda še vode ne. Bil je zgovoren. Zaradi hrane pa je rekel, da je prepozno (troppo tardi). Ponudil pa je kavo in bel kruh. Oddelil nam je tudi šotor s pogradi. Deževalo je in zjutraj je bilo deset cm. vode v šotoru. Kakšno srečo smo imeli! Zopet so nam dali kavo in kruh in žandar je ustavil vozilo (Landrower). Anglež je, ne da bi kaj vprašal, peljal v Udine, ustavil in čakal. Še pogledal nas ni. Gogo je rekel: „Menda hoče, da izstopimo.“ Res smo in on je brez besede odpeljal. Vzvišeni zmagovalec!

Lahi so zijali v nas, ko smo korakali po mestu. Priletela je opazka: „Tedeschi sporchi“ — prešiči švabi. Še dobro, da ni kdo rekel fašisti. Rado bi jo skupil. Enega žandarja smo vprašali, kje je postaja, in kako bi šli v Forli. Rekel je, naj gremo tam blizu v zbiralno taborišče. Našli smo kraj. Via Gallina 2, je rekel žandar. Bila je neka šola z visoko železno ograjo. Previdni Gogo je rekel: „Glejmo, če ljudje hodijo notri in ven svobodno.“ Ko smo se prepričali, da je tako, smo šli na dvorišče. V veži sem na stebru videl napis „King Peter“. Pri mizici je sedela gospo-

dična in ko sem rekel: „Prego, signorina“ je rekla: „Govorite slovensko?“ Mislim sem si, da se mi na koži pozna. Ko sem ji povedal, kdo smo in kaj hočemo, je vprašala, če smo lačni. Rekel sem, da že dva meseca nismo jedli. Nasmejala se je in rekla: „Dodjite“ in nas peljala za stavbo. Rekla je, da je pogoj, da dobimo jesti, da se pustimo „naštupati“ z belim prahom proti mrčesu. Režala se je vsakemu, ko smo prišli vsi smrdljivci iz barake. Očividno je uživala. Mi DDT še nismo poznali. Naročila je kuharju, da nam mora dati jesti, kolikor hočemo. Še malo je gledala, ko smo s slastjo „žrli“ dobre makarone. Nekam otožna je postala. Morda se je spomnila slabih časov ki gotovo niso šli mimo nje. Rekla je: „Zaista niste jedli“ in nato: „Posle dodjite kod mene.“ In je odšla.

V taborišče je prišla brigada italijanskih partizanov. Prišli so iz Jugoslavije in se vračali domov. Hvala Bogu, da smo se mi preje najedli, sicer bi težko kaj dobili...

Gospodična nas je peljala k angleškemu oficirju. Hotel je vedeti o partizanih, o orožju in predvsem, če imajo bencin in kje. Prepričan je bil, da smo pravkar ušli iz Jugoslavije. Da sem ga zadovoljil, sem mu rekel, da imajo velike zaloge bencina v Zemunu, ker sem se spomnil, da je moj bratranec tam bil pri vojaki pred vojno. Pokazati sem moral na velikem zemljevidu. Pokazal sem poleg Belgrada s prstom; in ko je zagledal Zemun, je očitno zadovoljen označil kraj z rdečim krogom. Dal nam je 30 lir in nas odslovil.

Gospodična je rekla, da nas bo poslala v civilno taborišče v Treviso; a mi smo želeli v Forli. Rekla je, da ni direktnega vlaka tja in da je daleč. Potem pa je napisal pismo, katero naj pokažemo Angležu v Mestre (Benetke), češ naj on kaj stori za nas.

Drugi dan je odpeljal tovorni vlak partizansko brigado in nas po furlanski nižini proti Benetkam. Lahki nam niso delali nobenih problemov zaradi naših uniform in se tudi niso nič ošabno obnašali, kar je bilo kar težko verjeti. Na večjih postajah je italijanski Rdeči križ delil hrano in smo tudi mi dobivali. Prečkali smo reke Piavo in Tagliamento. Teh imen sem se spomnil še iz šole. Popoldne smo prišli v Treviso. Po zvočniku so javili, da vlak ne gre naprej. Da bodo ljudje s kamioni prepepljeni v taborišče v Monigo, ki je oddaljeno 5 km. Mi smo šli peš. Tiščale so nas tiste lire, ki smo jih še imeli, in smo želeli malo vina. Spomnim se, da je tista gospodična še enkrat ponovila, preden smo šli iz Udin, da lahko gremo v civilno taborišče.

Pešali smo proti Monigu. Zagledam mladeniča na kolesu. V kratkih hlačah, majci in bos je bil. Poznal sem ga, a imena se več ne spomnim. V št. Jerneju je bil domobranec signalist. Čudno se mi je zdelo, da sem ga tam videl in tako oblečenega. Rekel je: „Ti si Srečko. Madoniš, bo Niko vesel, le pojdi tamle v lager.“

Pred vhodom je stal žandar. Nekaj deklet nas je ogledovalo in ena je rekla: „Kaj, ali ste nori? V domobranskih uniformah! Nas bodo vse

nazaj poslali.“ še nisem nič razumel. Na enem paviljonu je bila tablica „Slovenci“ in druga „Pisarna“. Šli smo tja v novo začudenje. Uradnica je bila ž. Mimi in jaz sem se rodil v sosednji, najbližji hiši, kjer je ona živela. Vpisala nas je in mi rekla: „Niko je v drugem paviljonu.“ Niko je bil moj brat in našla sva se. Njemu se je zdelo čudežno, meni pa čisto normalno. Le okoliščin nisem razumel. Rekel je: „Hvala Bogu.“ — „Irena je povedala, da si prišel v Avstrijo, pa sem se bal, da so te vrnili.“ „Vrnili? Kam?“ Vse se mi je mešalo. Barbo Kos in Luzar. Gospa pri Velikovcu. Si belogardist? Gospodična v Udinah. Idite u civilni lager! Domobranec bos, v kratkih hlačah; in moj brat tudi. Ste nori? Nas bodo nazaj poslali? Brat me je zbudil iz blodje. „Greva v kapelo zahvalit se za življenje!“ Kasneje mi je povedal, da so domobrance vrnili iz Vetrinja pri Celovcu. Le redki so se rešili. Počasi sem dojemal. Kot takrat Gogo v Lobelnici, ali kot Tomaž, ki je moral vtakniti prst v Kristusove rane, da je verjel.

Drugi dan ali kmalu je bila neka akademija v dvorani. Tri dekleta so cvillila na odru: „Šli bomo spet nazaj, hej tretji maj!“ Kaj hočem jaz tukaj? Zakaj nisem šel nazaj? Zastor bi padel po končani drami. Pa sem živ; pa ne vem, kaj z življenjem. Nisem bil vreden biti vrnjen.

Tudi Fonzi, Pungerčar in Virc so po nekaj dneh prišli v Monigo. Raztepli smo se po svetu. Bogo jo je pobrisal v Francijo in od tam emigriral v Kanado. Pungerčar je odšel v Avstralijo. Moj brat je po nekaj letih bolan, zapuščen, žalostno umrl v Italiji. Ostalih pet nas je odšlo v Indijo Koromandijo — v Argentino. Tone Brule je pred leti po strašnih bolečinah umrl. Ko si je gradil dom, je po lestvi v samih kopalkah nesel na streho kanglo vrelega katrana. Spodletelo mu je in se je polil. Ovniček je imel več nesreč. Zgubil je palec in je roka ostala zelo poškodovana. Zaletel se je z avtomobilom in razbil lobanjo. Nekdo ga je po nesreči ustrelil z lovsko puško iz razdalje 1 metra v hrbet. Še sedaj je pravi svinčeni rudnik. Tudi jaz sem prejel opomine in udarce. Ubogemu bratu nisem znal pomagati. Zgorelo mi je vse v hudi zimi, da sem ostal reven kot pri rojstvu. Nisem rešil ne hlač. Še izkaznice nisem mogel obnoviti, ker sem imel vse prste ožgane. Veliki brusilni kamen mi je odtrgal palec na desni roki. Nekajkrat so me okradli. Še voljo do življenja. Obležal sem pod pet tonami tračnic in vzkliknil: „Moj Bog, kaj bom pa sedaj?“ Prosil sem Rusa Petruško, naj prinese sekiro, da bi odsekal nogo in me oprostil. V božjem imenu sem prosil vode, ker sem bil do smrti žejen. Nato operacijo. Lina je rekla: „Kadar je kdo prišel, je bil zopet operiran.“ Uradnik mi je zapravil vse prihranke. Kasneje mi je drugi zapravil drago protezo.

No, domobranci smo hoteli graditi boljši svet. Graditi na starih izkušnjah in zamenjati z novim, kar je bilo slabega. Nismo uspeli. Tudi nasprotniki ne. Še večje gorje so prinesli v svet. Nova sovraštva, nasilje, laž, gorje, hinavščine. Videli smo Kubo, Biafro, Vietnam, Kampučijo, Angolo, Afganistan, Nikaragvo, lakoto, strah in gorje in še in še... — —

Domobranci naprej!

Govor na spominski proslavi ob 39. obletnici smrti gen. L. Rupnika.

Danes, kakor že vrsto let nazaj, smo se zbrali v tej slovenski cerkvi in ob tem spomeniku, da se spomnimo naših velikih mož, ki so nam dali svetel zgled žrtvovanja za naš narod. Današnja proslava naj bi bila nam in vsem Slovincem po svetu in doma dokaz, da še znamo ceniti ljudi, ki so stopili na branik slovenstva in vere v najtežjih trenutkih našega naroda in položili na oltar domovine največ, kar ji človek more dati — svoja življenja!

Obudimo spomin na može, ki so skoraj pred štiridesetimi leti nazaj hoté in zavestno darovali svoja življenja, da bi mi mogli živeti, ki so bili duše in srce našega protikomunističnega odpora proti modernemu barbarstvu — zločinskemu komunizmu: Gen. Leona Rupnika, škofa dr. Gregorija Rožmana, upravnika policije dr. Lovra Hacina in pisatelja Narteja Velikonjo.

Spominjamo se jih s hvaležnostjo, spominjamo se jih, ker čutimo dolžnost do njihove velike žrtve; predvsem pa se jih spominjamo zato, ker hočemo zapustiti zgodovini in zanamcem sliko pravih, resničnih, zavednih Slovencev in katoličanov. Nov rod je zrastel iz nas, nov rod je zrastel doma, ki ne pozna njihove žrtve, in temu rodu smo dolžni biti za vodnika mi, ki smo v svobodi. Ni viharja, ki bi nas uklonil, ni sile, pred katero bi se upognili. Dolžni smo biti pričevalci časa, ki smo ga preživeli, dolžni smo jim pokazati neizkrivljeno podobo ljudi, na katere že štiri desetletja domovinske oblasti mečejo kupe laži in obrekovanj, da bi opravičili veliki zločin, ki so ga zakrivali nad njimi in nad našim narodom. Ne bo to govor v njihovo obrambo, ker te ne potrebujejo, saj so z življenjem in svojo mučeniško smrtjo dokazali, da so bili resnični Slovenci in verni katoličani.

„Nam v silah zabit' ničegó!“ je zapisal ruski pesnik Aleksander A. Blok, predno so ga zadušili valovi revolucije. „Ničesar ne moremo pozabiti!“ Ničesar ne smemo pozabiti, trdimo mi, ki smo bili priče časa. Vse to je bilo zgodovina in nas ni sram nobenega ustvarjalca naše zgodovine.

Po komunistični partiji pripravljeni in inscenirani proces v Ljubljani proti gen. Leonu Rupniku, škofu Gregoriju Rožmanu, dr. Lovru Hacinu in pisatelju Narteju Velikonji, ni bil proces samo proti njim, bil je proces proti slovenskemu narodu, katerega del smo še vedno in zato obtožujemo!

S procesom so hoteli zlomiti protikomunistični odpor slovenskega naroda, ki ga je predstavljal gen. Rupnik, z njim so hoteli uničiti in izkoreniniti vero, katere najvišji predstavnik je bil škof Gregorij Rožman, v osebi dr. Hacina so hoteli kaznovati slovensko pravičnost in poštenost in z Nartejem Velikonjo je bila sojena tradicionalna slovenska katoliška književnost in kultura. Sojeni in obsojeni so bili, ker še po več kot letu po pokolu 12.000

junakov slovenske narodne vojske — domobrancev, komunisti niso mogli zlomiti odpora našega naroda. Bil je potreben še pljunek v obraz narodu za njegovo zadržanje med vojno in revolucijo — potrebovali so še dokaza, ki bi opravičil njihov velik zločin, ki ga tajé že štirideset let. Potrebna je bila še pravna burka, katere se še vsi spominjamo in ki bo ostala kot umazan madež na slovenskem pravu. Ljubljanski proces je bil potreben za zunanjo uporabo, da bi svet videl, kako komunisti kaznujejo izdajalce in zločince — ne pa svoje ideološke nasprotnike.

Sodili so gen. Leona Rupnika, moža, ki bi lahko živel v miru, spoštovan od lastnega naroda in okupatorjev, moža, ki je prevzel na prošnjo cerkvenih in civilnih predstavnikov na svoja ramena vlogo posrednika, da bi nam ohranil, kar je bilo možno ohraniti pred okupatorji, moža, ki je svoje misli povedal in jih dopolnil z dejanji in ki je rekel: „Vse življenje sem bil v službi naroda. Delam, kar morem, in to bom delal vse življenje. V vseh okolištinah in v vsakem slučaju bom ostal z narodom in če bo usoda hotela, bom za ta narod tudi rad padel.“

Bil je mož, ki je imel čut dolžnosti tako razvit, da se ni mogel ne hotel unakniti klicu naroda v stiski, čeprav bi se mu lahko. To je bil zgled službe narodu in ohranjati ta zgled in spomin na moža, je naša dolžnost. Ni nam dano na izbiro — zvestoba slovenstvu in veri, ki nam je bila luč v tistih temnih časih, katero smo pili že pri materinih prsih, spoznali v delih naših velikih mož, za katero so dali življenja, to je bila njihova oporoka nam. Zato danes z naših lic žari ponos, ker smo se borili za pravo stvar.

Generalu Rupniku ni bila potrebna ne oblast, ne čast, ne bogastvo. Vdano je sprejel, kar je imel za svojo dolžnost, kar mu je narekovala njegova vest, in vse svoje zmožnosti, razvite s strokovnim študijem in naravno nadarjenostjo je postavil v narodno dobro. Poznal je vrednost oblasti, imel je čast že prej, odrekel se je bogastvu. Blodil je najrevnejši med revnimi po Avstriji in Italiji. Mož, ki se ni dotaknil beliča narodnega premoženja, in katerega administracija bo šla v zgodovino po poštenosti, je še leta 1945—1946 hodil po tujini z enojnim perilom in kateremu sem po bolničarki štajerskega bataljona Ireni — Ivanki Primožič poslal rokavice in spodnje perilo, ker mu njegov ponos ni dovoljeval prositi zase.

Gen. Rupnik je govoril, kar je mislil, in delal, kar je govoril; zato imajo njegovi govori še vedno isto vrednost kot so jo imeli pred 40 leti. Povzemam iz njegovega govora ob ustanovitvi domobranstva: „Moja najbolj vroča želja je, da bi prav vsi zvesti Slovenci opustili vsa morebitna nerazumevanja in vse druge — v primeri z blaginjo naroda — drabocene interese in združili vse svoje sile za svojim domobranstvom“.

Danes, general, smo se res vsi zbrali, pustili smo spore in nerazumevanja, prišli smo, da se poklonimo Vašemu spominu in spominu naših bratov — soborcev, da se Vam zahvalimo za Vaš zgled in za naša življenja po 40 letih znova.

Ko se slovensko izobraženstvo danes sprašuje, kaj je narod, kaj država, bomo preživel, kaj moremo storiti za narod in kulturo, katera je prava pot

za slovenstvo, ki je še bolj ogroženo kot je bilo pod okupatorji po krivdi komunistične partije, je naš odgovor lahak: V letih trojne okupacije in krvave revolucije smo Slovenci imeli zametek tistega, kar naj bi se v svobodi razvilo, če bi narod svobodno odločal in svobodno živel. Slovenci smo pod trojno okupacijo, med vojno, izdajali več knjig, kot katerikoli narod na svetu.

Imeli smo svoje šolstvo — ne samo v Ljubljanski pokrajini — organizirano je bilo po Vašem povelju tudi na Primorskem, kljub nasprotovanju komunistov in ne da bi čakali na pomoč zaveznikov ali dovoljenje okupatorjev.

Prvič v svoji zgodovini smo imeli svojo vojsko, na svojem lastnem teritoriju, kjer se je poveljevalo v slovenščini. Ni bilo samo poveljevanje, za katerega se bore še danes Slovenci, bil je duh slovenstva, ki ga je domobranstvo poneslo med narod in tako postalo vsenarodno gibanje, kateremu je po priključitvi gorenjskega in primorskega domobranstva manjkala še štajerska in Koroška.

Imeli smo svoje sodstvo, svoje uradništvo, svoje bančništvo, svoj denar. Vse to je zavrla in onemogočila krvava zmaga revolucije. Danes smo mi, ki se Vas spominjamo, vse to dolžni povedati mlademu rodu tučak in doma, da je bilo obdobje v slovenski zgodovini, ko smo imeli lastno vojsko, ki se je borila pod slovensko zastavo, ki je nosila slovenski grb, obdobje, ki ga hočejo zgodovinarji v službi partije zamolčati in iztrgati iz slovenske zgodovine.

Soborci — rojaki!

Ko se je francoski predsednik Valéry Giscard d'Estaing pred leti udeležil zgodovinskega slavlja francoskih in nemških vojakov maršalu Pétainu, je izrekel te besede: „Naj čas stori, da bo njegov spomin tak, kakršnega ste ohranili vi nanj. Vi, ki ste se borili pod njegovim poveljstvom in ki ste delili z njim zmage!“

To je veljalo in še velja na zahodu, to velja za nas. Izrečeno je bilo pred sovražniki in branilci Francije, ne velja pa po komunistični morali za gen. Rupnika, ne velja za nas. Gen. Rupnika in naše brate — soborce je obsodila komunistična partija, ki je zavrгла tradicijo človeštva, in zaradi pogaženih, občéloveških vrednot danes vpijemo: Gen. Rupnik ni bil izdajalec, ne kolaboracionist, ne sovražnik slovenskega naroda! Prav tako ne pobiti domobranci, ne mi, še živeči!

Na nas je, da zahtevamo po 40 letih blatenja njega in nas pravo sliko, ki bo šla poznim rodovom v ponos v zgodovino našega naroda. Tisto sliko ljudi, katerih se danes spominjamo: gen. Rupnika, dr. G. Rožmana, dr. Lovra Hacina in pisatelja Velikonje, katero je popačilo partijsko zgodovino-pisje.

General!

Odhajajo minute v večnost, izgubljajo se ure, nezaznavno polze dnevi, grmadijo se v naročju božjem leta. Nič, kar je bilo izgovorjenega, se ni izbrisalo, nič, kar je bilo storjenega, se ni izgubilo; vse je zapisano v knjigi

življenja nas vsakogar. Pokopano je bilo vaše telo, zlomljeno z zločinskim procesom, ki je sramota za partijo in 20. stoletje. Strli so Vam voljo, strli duh, niso ga pa strli nam, ki živimo v svobodi, niso ga strli narodu, ki po njej hrepeni.

„Če pa mesto pade in se reši eden, bo on ponesel to mesto po poteh izgnanstva, on bo gledal smrti v oči, on prenašal glad in ogenj, dokler ne bo naš sen izsanjan“ je zapisal poljski pesnik Zb. Herbert, kjer je mesto simbol svobode.

Padla je svoboda, padlo je domobranstvo v kraške jame in prepade, v rudniške jaške in strelske jarke, — toda želja in zahteva po svobodi je ostala. Mi, general, Vaši soborci izpred 40 let smo jo ponesli po svetu in jo ohranili narodu. Danes Ti kličemo oddaljeni tisoče kilometrov od slovenske zemlje: Hvala Ti! Hvala Ti!

Škof dr. Gregorij Rožman! Hvala Ti za obrambo vere, Ti pastir naroda v najtežjih njegovih trenutkih!

Dr. Hacin! Hvala Ti za nauk, ki si ga potrdil s svojo smrtjo, da laž ni resnica, da zločin ni in ne more biti dobro delo, da hudo nikdar ne more biti dobro!

Hvala Ti, hromi pisatelj Narte Velikonja! Ne bomo malikovali zločina; in če bo skušnjava še tako močna, bomo ponavljali s Teboj: Komunistem je zlo!

Kakor bi mogel vsakteri izmed vas poročati gen. Rupniku o svoji vojaški enoti, naj mu poročam danes jaz, eden najmlajših izmed domobranstva o stanju 33. čete:

General!

Padel je poveljnik čete nadporočnik Oskar Frankič, ki ga je dal ubiti lastni brat, politkomisar Gorenjskega odreda Tilen.

Sedemletna ječa v Novem mestu je izpila moč življenja vodniku prvega voda naredniku Jožetu Mrvarju.

Mrtev je vodnik 2. voda poročnik Janez Brule.

Zaklan je bil vodnik 3. voda poročnik Komljanec.

Noč in zemlja sta požrli vodnika 4. voda narednika Toneta Primca.

Postreljen je bil prvi vod v majskih nočeh v Mačkovcu, Barončnem hribu in Ragovu, strelji so zaglušili smrtne krike drugega voda v Boričevem in pri Sv. Roku, poklan je bil tretji vod, žumberški, preden je prestopil Gorjance, na Seidlovem jezu so se kopičila trupla četrtega voda, ker jih ni mogla odnašati Krka. Samo par nas je ostalo. Kakšno je Vaše povelje, general?

Vem, kakšno bo povelje, ker drugačnega biti ne more: Domobranci 33. čete, naprej! Izkazali ste se na položajih v Novem mestu, niso vas premagali Ličani na Lakovnicah, ne Italijani na Mokrem polju in št. Jerneju. V Trebnjem ste pokopali cvet čete — 28 junakov, Mirna peč je pila vašo kri in Žužemberk je občudoval vaš pogum. Škočjanska dolina je poslušala vaše pesmi, šentjernejska dekleta se jokajo za vami. Domobranci 33. čete, naprej!
Z a B o g a — N a r o d — D o m o v i n o !

Proslava Spominskega dne 27. maja 1985 v Triglavskem parku, Milwaukee

Predsednik društva Triglav Jože Kunovar je pozdravil vse navzoče, napovedal spored proslave in priporočil molitev za vse pokojne člane, zlasti pa za padle domobrance. Mislim, da ni nihče tako iskreno želel molitve za domobrance kakor on; saj je kot ljudskošolski otrok moral gledati z vsem razredom in učiteljstvom, ko so po ljubljanskih ulicah vlačili generala Leona Rupnika v kletki med kriki množice: To je največji izdajalec in morilec nedolžnih ljudi. — Ta nekdanji mali dečko — je danes kot predsednik društva Triglav otvoril spominsko proslavo.

V Milwaukee že namreč od vsega početka društvo Triglav prireja spominske proslave za pokojne protikomunistične borce. Pri teh proslavah sodelujejo vsi člani, moški in ženske, mladi in stari, zlasti pa bivši borci. Vsi smatramo spominsko proslavo za najvažnejšo prireditvev društva; kajti skoraj vsi člani imajo svojece — bližnje ali daljnje — med žrtvami komunističnega pokola.

Društvo Triglav se namreč dobro zaveda težke in važne naloge, da je treba ustvariti mlajši kader, ki bo v bodoče ohranjeval in širil domobranske ideje —, ko bodo sedanji delavci s časom izumrli.

Proslava se je začela z mašo, med katero je rev. dr. Gole imel prekrasen nagovor. Dr. Gole je podal zgoščeno sliko stanja ob zmagi zaveznikov 1945, ko se je zapad radoval in veseljačil nad zmago kljub ogromnim žrtvam — vojaškim in civilnim. Na vzhodu pa je vladal preplah in groza pred maščevanjem komunističnih tolp.

V Sloveniji zapuščajo ljudje zemljo in domove — sledeč umiku domobrancev. Najhujše pa je bilo, ko so bili zvičajno vrnjeni domobranci na najgrozovitejši način pobiti. Vsa Slovenija je en sam grob neznanega junaka. Pesnik Župančič je zapisal — Grobovi tulijo — mrtvi imajo največji govor! Pokojni škof dr. Gregorij Rožman je napovedal, da bo groza, ko bodo mrtvi spregovorili, — ko bo svet zvedel resnico. Nič ne more več oživetiti mrtvih — z njimi smo lahko v stikih samo z molitvijo. 40-letnica! Koliko jih ni več med nami — koliko od nas jih bo tukaj še čez 40 let — samo spomin bo še ostal in resnica bo prišla na dan, kot pravi pesnik: molče trobental bo...

Nato je France Rozina z globokim občutkom recitiral Franceta Balantiča.

Nadvse učinkovit je bil nastop skupine iz Chicaga, ki ga je vodil g. Jože Rus: Imeli smo težke čase, morda bomo imeli še hujše. Pripravimo se! — Poznamo jih, ki so ukradli zvezdo z neba in z njo udarili Boga. Satanova fronta je zarohnela čez našo zemljo — veliki petek se je začel za naš narod — kri se je razlila po naši zemlji — s hizopom pokropi slovenske bataljone! Prišel pa bo čas —, ko sredi noči bo svetel dan, ko bodo gorele svečke od Triglava do Kolpe v spomin 12-tisočem in

V prvi vrsti: inž. F. Grum, Ludvik Kolman, Mejač F.

bodo klicale: Kvišku srca k Bogu! Vodi, Gospod, slovenski narod po mučenikih in po'na to slovenska zemlja Tvoje slave.

Glavni govornik na proslavi je bil domobranski oficir inž. France Grum. Glavna misel njegovega lepega govora je bila — zakaj ne smemo pozabiti pobitih borcev in njihovega de'la. Krvava revolucija se je začela na binškoštno nedeljo, ko je bila napadena prva bojna grupa — in na binškoštno nedeljo, dne 27. maja pred 40 leti je bil poslan nazaj prvi transport. Vsi vemo, kako so umirali — — Danes ni več Teharij — št. Vida — Kočevskega Roga. Ni več lobanj in kosti — vse je strohne'o — le komunisti so ostali, ki blatijo naše borce. Ostal pa je spomin, in živi, in mora živeti, ker smo mi zapuščina pokojnih in kot taki moramo izpolnjevati njihove in naše obljube. Komunisti so pobili tisoče borcev in tisoče drugih ljudi, niso pa ubili duha in domobranskih idej. Zmaga nam je bila ukradena — toda slovenski narod še vedno čaka vstajenja.

Narod doma se prebujá — zlasti mladina hoče vedeti resnico — zahteva odgovor, kaj se je dogajalo v različnih jamah in moriščih. Kje smo pa mi danes? Kje je naš ponos, kje je junaški duh, ki je vodil naše borce? Ne smemo pozabiti, da so bili naši ljudje eno v borbi in na morišču. Veliko se govori o judovskem holokavstu, nihče pa ne govori o slovenskem holokavstu!

Sklenimo torej, da bomo nadaljevali borbo za resnico; pozabimo,

kar nas loči, sklenimo se tesno v enotno fronto, da damo poguma mladim tukaj in doma. Bog živi!

Sledi odkritje slik škofa dr. Gregorija Rožmana in generala Leona Rupnika.

Franjo Mejač je odkril slike s primernimi besedami, nakar se je Ludvik Kolman poklonil obema velikanoma s tole mislijo: Nič ni čudnega, če obešamo slike — saj jih imamo v naših hišah — slike naših dragih. Med njimi so mogoče slike tistih, h katerim se v tih h nočeh vračamo s solznimi očmi — ker jim v življenju nismo dali, kar so zaslužili. Tudi tu sta sliki dveh mož, ki jima v življenju nismo dali, kar sta zaslužila. Oba sta vse svoje življenje izpolnjevala dolžnosti, za katere ju je Bog odločil od vsega začetka. Delala sta dobro — ne za svojo čast — ampak za dobrobit naroda. Bila sta moža po volji božji.

S tem se je spominski program zaključil. Mašo in proslavo je spremljal Triglavski zbor z lepo pesmijo.

L. K.

Župnik Danijel Halas — žrtev komunizma

„DRUŽINA“, verski list, ki izhaja v Ljubljani, je novembra 1984 natisnila članek, v katerem le na kratko omenja, da je pokojni župnik Danijel Halas mučeniško trpel in umrl. Ker sem pokojnega gospoda osebno dobro poznal od rane mladosti, saj sem bil celo njegov ministrant, sem se namenil, da napišem, kako je umrl, česar „DRUŽINA“ iz razumljivih razlogov pisati ne more.

DANIJEL HALAS, župnik v Veliki Polani, je bil rojen 24. junija 1908 v vasi Črensovci v Prekmurju. Vsakomur je bil dober prijatelj, po značaju res mehka duša; vzgleden duhovnik, navezan na svojo faro, je užival velik ugled med svojimi ljudmi. 16. marca 1945 so ga komunisti zverinsko umorili.

Znano je, da je bilo Prekmurje med zadnjo vojno pod madžarsko okupacijo. Okupatorji so bili sila stregi in so s svojim početjem ustrahovali vse področje. Znani pisatelj Miško Kranjec, ki je sicer vojno dobo preživeljal v Ljubljani, je bil doma v Veliki Polani in si je v svojem domu, ki ga je imel prav blizu cerkve, pod kuhinjo zgradil bunker. Preproga na podu in miza nad njo je skrivala pot v skrivališče, v katerega so se zatekali komunisti in on sam, kadar je prišel naskrivaj domov, dajat navodila in organizirat podtalno gibanje. Brat Ivan je živel v Mariboru, brata Naceta pa so Nemci zajeli in ga odpeljali v Dachau, kjer je tudi umrl.

Neke noči je prišlo do hudega streljanja med Madžari in partizani. Ker so bili okupatorji v premoči, so se skušali partizani prebiti do Kranjčeve hiše in skriti v bunker. Toda tvegali bi preveč; zato so se zatekli v župnišče

s prošnjo, da jih župnik skrije. Ker je bilo prenevarno, da bi jih držal v župnišču, saj so že večkrat delali pri njem Madžari preiskavo, jih je skrtil v cerkev... Kmalu se je spet isto ponovilo in vse srečno izteklo. V tretje ni šlo tako gladko. Komaj je partizane skrtil v cerkvi in zaprl vrata župnišča, so začeli Madžari zbijati po vratih. Odprl jih je in bil je v pijami. Na vprašanje: „Kje so partizani?“ jim je odgovoril, da nima pojma. Od vrha do tal so preiskali župnišče in ker niso ničesar našli, so hoteli iti še v cerkev. Z izgovorom, da se izredno slabo počuti, da je nekaj bolan, jim je ponudil ključe, da naj kar sami pogledajo, da pa je prepričan, da jih v cerkvi ni. Verjeli so mu in partizani so bili z njegovo pomočjo spet rešeni.

16. marca 1945 se je župnik Halas vračal iz Dolnje Lendave, kjer je bil pred leti kaplan. Še proti večeru se je ustavil pri prijatelju župniku v Hotizi. Ko je odzvonilo Ave Marijo, se je odpravil na pot proti domu v 4 km oddaljeno Veliko Polano, četudi mu je župnikova mati ponudila prenočišče, češ da ponoči ni varno hoditi okrog. „Mislim da ni tako nevarno,“ je odgovoril prepričan, da se mu partizanov ni treba bati; saj jim je že tolikokrat pomagal. Toda močno se je zmotil.

Ko se je, nič hudega sluteč, peljal s kolesom, so ga med potjo zaustavili partizani in ga prisilili, da je šel z njimi proti reki Muri. Prav ob istem času se je iz bližnjega mlina na Muri vračal kmet Ivan JÖRKIS, doma iz Velike Polane. V mesečini je zapazil partizane s puškami in se v strahu pred njimi skrtil v nek zelo košat grm ob cesti. Prepoznal je vse partizane — domačina in župnika HALAS-a, ki je potiskal kolo ob sebi. Prisluškoval je razgovoru. Na vprašanje partizanov, čemu je odklonil sodelovanje z njimi, je župnik mirno odgovoril: „Bogu sem prisegel, da mu ostanem zvest.“ Kot da bi bili obsedeni od hudiča, so ga med preklinjanjem pretepali in bili kot za stavo. „Boga in Marijo prosi, da te bosta rešila,“ se je širokoustil do dna pokvarjen partizan, ko je ubogi župnik začel klicati na pomoč. Kmalu nato je ves trepetajoč od strahu, kmet JÖRKIS zaslišal strel, nato padeč v vodo (reko Muro) in še glas: „Vrzimo še kolo za njim!“

V tej skupini partizanov — likvidatorjev so bili sledeči: brata Cvetko, splošno znana rablja, brata Tompa, Horvat Nace, Špilak Nace in Tompa Jože, ki pa ni bil nič v sorodu s preje omenjenima bratoma. Ta je osebno ustrelil župnika.

Naslednji dan, bila je nedelja, velikopolanskega župnika ni bilo doma, kjer bi po svoji službeni dolžnosti vsekakor moral biti. V zli slutnji, da se mu ni kaj hudega pripetilo, so njegovi sorodniki in prijatelji začeli poizvedovati za njim. Zvedeli so za vsak njegov korak prejšnjega dne in pa, da se je že precej v temi odpeljal s kolesom od prijatelja župnika iz Hotize proti domu. Potem je za njim izginila vsaka sled.

Po treh dneh je mlinar Ptičar Joško iz svojega mlina, ki je stal ob reki Muri v bližini vasi KOT, zapazil v zgodnjih jutranjih urah, da na nasprotni strani reke ob drevesih valovi vzdigujejo in potapljaajo neko truplo. S čolnom se je odpeljal tja in z grozo ugotovil, da je to truplo izginulega župnika, katerega je poznal še iz časov, ko je bil ta še kaplan v Lendavi; in pod to

Župnik Danijel Halas na mrtvaškem odru.

župnijo je spadala vas KOT. Naložil ga je v čoln in odpeljal na domačo stran, ker bi ga sicer oblast še po starih pravilih ne dovolila prepeljati preko reke nazaj. Stopil je v mlin, ga zaustavil in odbrzel v kakih 700 m oddaljeni dom, kjer je domačim povedal, „kaj je našel za svojim mlinom“. Takoj nato so javili vso zadevo oblastem v Veliki Polani. Udrto čelo in vsa razbita glava je pričala, da morilci niso žrtvi prav nič prizanašali, ampak da so se prav „strokovnjaško“ znesli nad ubogim župnikom HALAS-om iz VELIKE POLANE.

Tisto noč po odkritju pa so partizani raztrosili po okolici letake z novico o krutosti madžarskih orožnikov, ki so „dobrega župnika tako zverinsko ubili“. Tudi tu so se poslužili običajne taktike komunistov, da so svoje zločine naprtili drugim. Šele nekaj tednov kasneje so ribiči na reki Muri „ujeli“ v svojo mrežo kolo, za katerega je bilo ugotovljeno, da je bilo last pokojnega mučenca — župnika.

„Božji mlini meljejo počasi...“

Po končani vojni, je komunistična „osvoboditev“ osvobodila slovenski narod „svobode“. Jožko TOMPA, bivši čevljar — pri hiši se je po domače reklo „Vragovi“ — sedaj partizan in heroj, je za svoje morilsko početje dobil lepo nagrado. Postal je upravnik gostilne in trgovine z mešanim blagom, ki so jo osvoboditelji zaplenili lastniku FRČAKU in njegovi ženi.

Leta 1968 je „gostilničar in trgovec“ Jožko Tompa hudo zbolel. Vest, ki mu je klicala v spomin krvava dejanja iz dni „osvobodilnega boja“, in

rakasta bolezen, ki mu je vidno črpala življenjske moči, sta ga privedla do prekomernega popivanja — pijančevanja. Komunistični prijatelji so ga kot neuporabnega, ki jim ne more nič več koristiti, enostavno odpisali in prepustili usodi. Končno mu nihče od njih ni niti obiska več privoščil.

Dnevi so se mu začeli stekati. Na dlani je, da se je v njem, brez dvoma po božji milosti, vzbudila vest. Poprosil je sosede, naj mu pripeljejo k smrtni postelji duhovnika. Ko je duhovnik prišel, so se navzoči hoteli umakniti, pa jim je bolnik s tresočim in hripavim glasom zapovedal, naj vsi ostanejo v sobi. Glasno in razločno se je izpovedal ne samo duhovniku, ampak tudi vsem navzočim takole: „Jaz sem ustrelil župnika HALASa“.

Ko so komunisti zvedeli za to „izpoved“, so proglasili Jožka TOMPA za duševno bolnega, ljudem pa pod strogo kaznijo prepovedali širiti to novice. Toda glas o tem, kako sta umrla župnik in njegov morilec, se je kljub vsem prepovedim razširil po Slovenski Krajini in prepričal ljudi, da so slovenski komunisti prizadejali svojemu narodu več škode in trpljenja kot pa okupator.

Prijatelj

V s e m,

ki so širom sveta z nami
v našem nenehnem boju za

BOGA — NAROD — DOMOVINO

ter bratom in sestram,
ki še ječijo v rdeči sužnosti,
naj novorojeni človek - Bog

z blagoslovom božiča

nakloni toliko zdravja, sil in dobre volje,
da bi preko naše vztrajnosti v združenih naporih

NOVO LETO 1936

pomenilo tudi nov velik korak bliže k

S V O B O D I

želijo

Zveza, društva in glasilo TABOR

Senator Frank J. Lausche 90-letnik

Slovenci smo po številu mali narod. Življenjske in večkrat tudi politične razmere so zahtevale, da smo se morali naseliti po vsem širnem svetu. S svojo poštenostjo in pridnostjo smo si priborili lep ugled, kjerkoli smo se naselili.

En tak primer imamo v našem 90-letniku Franku Lauschetu. Rodil se je sicer v Clevelandu 14. novembra 1895 kot „Amerikanec“, a je izšel iz slovenske družine. Njegov oče Lojze se je rodil v Hinjah in je prišel l. 1885 v Cleveland, kjer se je zaposlil v tovarni. Kmalu je spoznal slovensko dekle Francko Milavec in se z njo poročil. V zakonu sta imela 10 otrok. Lauschetovi so imeli v St. Clair Ave. gostilno, ki je bila na dobrem glasu, kamor so radi zahajali Slovenci. Na žalost je

oče Lojze umrl že l. 1905 in je tako ostala vdova s številno družino, katere je dobro vzgajala in so v družini govorili le slovensko. Vsa družina, kakor tudi naš 90-letnik so bili ljubitelji glasbe in slovenskega petja.

L. 1918 je bil Frank poklican k vojakom in je bil sprejet v oficirsko šolo in postal poročnik. Ko se je vrnil iz vojske, je končal svoje študije, postal advokat in kasneje sodnik v Clevelandu. Posvetil se je politiki v demokratski stranki. Njegove osebne sposobnosti so pripomogle, da je bil dvakrat izvoljen za župana v Clevelandu, petkrat za guvernerja države Ohio in dvakrat za senatorja v Washingtonu.

Sredi mesta Cleveland stoji velika moderna stavba z napisom: „State Dep. Office Building Of Frank J. Lausche“, s čemer so ga Amerikanci počastili in mu dali priznanje za njegovo delo. Slovenci smo lahko ponosni na našega slavljenca, ki je dosegel tako visoke položaje v ZDA.

Senator Lausche je velik protikomunist in je veliko pomagal in bil opora slovenskim političnim beguncem druge svetovne vojne. Dopisnik tega članka mu je nadvse hvaležen, ker mu je veliko pomagal v njegovi boleznini v stiskah, kadar ga je zaprosil za pomoč.

Ko bo Cleveland obhajal 90-letnico senatorja Lauscheta, mu tudi vsi Slovenci iz srca želimo, da bi ga nam Bog ohranil še mnogo let zdravega in veselega med nami.

Jože Vrtačnik

Ko ob koncu leta delate črto pod računi in načrte za novo leto, ne pozabite, da tudi vaš „Tabor“ pričakuje, da ne boste pozabili nanj! — Hvala!

DRAMA PRI GLINJAH

(Koroška, 13. maj 1945.)

Na splošno je veljalo, da na Koroškem nimamo domobranskih grobov. Najnovejša odkritja — pobrana iz knjige Rdeča zvezda preko Koroške (Ingo-mar Pust, Celovec 1984) — povedo drugače.

Borovlje in okolica sta bili po 10. maju brez partizanov. Ljudje pa vedo povedati, da je 13. maja pripeljal tovorni avtomobil v Glinje ob Reichmanovem gozdu. Slišala so se tiha povelja, jokanje in obupno klicanje ženskih glasov v slovenščini. Kaj se je zgodilo, ne ve nihče; motor je bil stalno vžgan. V gozdu so potem našli telefonsko žico na drevesu in na tleh se je videla sled kopanja. Takratni nemški župni upravitelj Rev. Arnulf Memmer je dal junija 46 prekopati zemljo. Našli so 16 trupel; roke na hrbtu zvezane. Bilo je 13 moških in 3 žene, ena zelo mlada. Nekateri možje so bili v uniformah. V župnijsko knjigo je bilo vpisano, da so potem na pokopališču pokopali vseh 16 oseb, domnevno usmrčene po partizanih dne 13. maja 1945. Kdo in kaj so bili justificirani, se še danes ne ve točno.

Dve podrobnosti sta prišli na dan. Ko so pokopavali žrtve ob pokopališču, si je grobar povsem surovo ob kopanju groba obrisal roke in začel malicati. In še: pred dobrimi 10 leti je prišel 70-letni mož iz Tržiča v okolico. Povedal je, da je zvedel, da je njegov sin bil ubit po partizanih na tem kraju. Ko so mu pokazali skupni grob ob pokopališču, je jokaje blagoslovil zemljo z blagoslovljeno vodo, ki jo je prinesel iz Slovenije.

Na pokopališču v Glinjah ob zunanjem zidu imajo padli partizani spomenik. Tik ob njih pa leži teh 16 žrtev brez vsake oznake ali spomenika.

Ako kdo od naših bralcev ve za podrobnosti tega pokola, naj jih javi uredništvu. Ako je res šlo za domobrance, bi bilo mogoče postaviti vsaj majhno ploščo nad grobom teh rojakov.
— Op. ured.

Slavko Skoberne

Zdomska mladina — naš ponos in kvas bodočnosti.

Skrb za mladino je ena največjih, pa tudi najtežjih nalog slehernega naroda. Slovenski zdomci že 40 let z ljubeznijo in pozornostjo sledimo vzgojiteljem, duhovnikom, filozofom, umetnikom, predavateljem in časnikarjem, ki razpravljajo o časovni krizi naših mladih.

Starejši rod se je moral prva leta našega zdomstva posvečati bistvenim gmotnim vprašanjem; zato ni mogel v polni meri zadostiti vzgoji naše mladine. Slovenska duhovščina je z idealnimi vzgojitelji ki so po napornem tovarniškem delu darovali svoj čas za potreben počitek vzgoji naše mla-

dine v domovskih šolah in tečajih, največ pripomogla, da je ta ostala zvesta narodu in domovini, ne da bi zanemarjala dolžnosti v šolah v novi domovini in tako rekoč duhovno rastla v spoštovanju za ideale svojih staršev in svoje nove domovine.

Emigracija ter obiskovalci od doma ugotavljajo ob 40. obletnici našega zdomstva razveseljivo upanje, da bo naša mladež tudi v bodoče govorila slovensko.

V mladosti sem bral v salezijanskih knjižicah, da je ideal predplačilo duhovnega truda, nerazumljivo upanje v boljše, neradovoljen protest proti sedanjemu nihilizmu, kvas bodočnost. Te duhovne korenine oživljajo postave in zakon, da cenijo idealista, ki sprejema slučajne in morebitne sociološke spremembe, pa zavrača upornost.

Ko govorimo o mladeniški vnemi in delovanju, lahko trdimo, da se mladina spreminja, ko ugaša v njej navdušenje. To duhovno navdušenje pomeni božji navdih in potrebuje mik, zanos in vzpodbudo, ki jo oživljajo in ji kot žudovita gonilna sila vznemirjajo dušo in prižigajo ideale.

Starejši smo v tem poslanstvu mnogokrat grešniki, se oddaljevali od stvarnosti, se vdajali ozkosrčnim in osebnim življenjskim pogledom, pa vse premalo spoznavali duše naše mladine. Slovenski duhovščini, učiteljicam, profesorjem in staršem smo dolžni velike hvaležnosti, da je naša mladina idejno in versko načelna.

S ponižnostjo in brez očitkov priznamo, da čas po 40 letih zdomstva postavlja našo mladino v novo dobo, z večjo odgovornostjo in večjim poslanstvom, z okrepljenim pluralizmom. Z veseljem ugotavljamo v društvenih domovih pomlajene odbore, z mladino poživljene tiskovne konzorcije, zanimanje mladine za zgodovino naše protirevolucije itd. Mladina je že v drugič izvedla na slovenski Pristavi domobransko svečanost (Luka Debevec s prepričevalnim nagovorom). Sodelovala je tudi v Rožmanovem domu pri letošnji skupni proslavi Tabora in Vestnika. Kdor ni prebral načelnega prispevka dr. Kremžarja, načelnika SLS, o nujni potrebi, da mladina sodeluje tudi v zdomski politiki, priporočamo, da ga prebere (Duhovno življenje, posvečeno 40. obletnici žaloigre slovenskega domobranstva).

Slovenskega zdomstva brez politične zgradbe ni mogoče razumeti. V domovini pa ni mesta za politično svobodo, zato je tam vidna politična brezbriznost, kar utegne biti usodno za razvoj in obstoj slovenstva. Narod, ki izgubi mladino, izgublja bodočnost. Ona mora z nami doživljati domovino, ohranjevati naše običaje in našo besedo, ki je duša rodne zemlje.

Živimo v nihilistični dobi, ko mnogi zavračajo tradicionalne kreposti in se vdajajo le materializmu. Solidarnost in vrednotenje idealizma izginjata v marsikaterem okolju; besedičenje o demokraciji presega mnogokje preprosto, megleno in demagoško retorično izrabljanje svobode, pravice in nesebičnosti.

Mladina nas vsak dan opozarja na trdnost naših idealov. Te hoče videti v stvarnosti in v delih; hoče razgovore, pravico do sodelovanja. Od tod tudi neredke kritike političnega avtoritarizma, zmaličene podobe sloven-

skega domobranstva in zaslug predsednika generala L. Rupnika v reševanju za obstoj slovenskega naroda v protirevoluciji, potvarjanje zgodovine in nerazumljivo ponavljanje o resnici domobranske prisega, dopuščanje v zdovski literaturi žaljiva obrekovanja domobrancev, četništva, itd.

Politični avtoritarizem je danes bolj omiljen; zato starejši smatramo, da se nestrpnost zamenja s strpnostjo, to je s političnim pluralizmom. Zavedamo se, da je avtoriteta v skupnosti potrebna, nikoli pa ne sme biti ozkosrčna in osebna!

Vse naše domobranske, verske, politične in socialne organizacije morajo že danes pridobiti za zdosko delo stotere mladince, ki še stojijo ob strani. Za mladinsko sodelovanje je potrebno prilagoditve, kajti delo v organizaciji je mogoče le, kadar prevladata pojma: zrelost in disciplina.

Zdomska mladina pozna zgodovino revolucije in protirevolucije. Tudi časnikar Zvone Šeruga je s svojimi članki ne gane, ko je zapisal, da se zdomska slovenska mladina čuti argentinsko. Kri in solze njenih prednikov ji dajejo pravico, da se v novi domovini počuti srečna in državljansko zvesta — s pravico te zakonitosti biti zvesta tudi slovenstvu in domovini svojih staršev.

Podvojimo s sodelovanjem z mladino našo ljubezen do domovine, pospešimo naše korake, pojasnimo naše cilje in preučimo naša vprašanja in dvome! Tako bomo pred narodom in mladino gotovi, da smo v zdomstvu izvršili našo slovensko in narodno dolžnost.

NAŠE ŽENE

Ivanka Primožič-IRENA — 75 let

V mestu Rochester v ZDA, kamor je emigrirala, je letos meseca maja v skromnosti, kot je ona sama, obhajala naša prvoborka-bolničarka IRENA svojih 75 let.

Rodila se je 11. maja 1910 v št. Rupertu na Dolenjskem. Njih družina je bila številna, a ker jim je mati kmalu umrla, je morala Irena prevzeti gospodinjstvo, da je tako nadomestila mater. Njen oče je bil invalid brez noge, a je kljub temu opravljal vsa kmečka in poljska dela, kakor je vedel in znal.

Ko so partizani začeli s svojo OF ogrožati življenje svojim nasprotnikom, je bila med številnimi žrtvami iz št. Ruperta tudi Irena na vrsti. Neko noč je že klečala pred puškino cevjo — partizan je sprožil, a naboj ni vžgal in tako so menda namerno opustili svoje delo.

Ko se je podal 1. 1942 na teren majhen „štajerski bataljon“ in se zadrževal v okolici Novega mesta, so nasprotniki komunizma in predvsem skrivači iskali svoj izhod in rešitev v tem, da so se pridružili temu bataljonu. Naša Irena — prvoborka je bila v drugi skupini prostovoljcev iz

mirenske doline, ki so takoj ojačili štajerski bataljon. V tem bataljonu in pozneje drugod, je Irena delala predvsem kot bolničarka. Nazadnje jo najdemo v Novem mestu, Kandiji, v okrevališču za ranjene domobrance.

Ob koncu vojne je ona sama spremljala umik novomeških ranjencev preko Krškega, Celja, Maribora na Koroško. Njeno junaško delo pri spremstvu ranjencev, ki ga je srečno pripeljala v svobodo na Koroško, je podrobno opisal takratni ranjenec soborec Srečo šivic v spisu „Zadnji vlak“. Ta spis je napisal Ireni v zahvalo za njeno 75-letnico in je objavljen v tej številki Tabora.

Irena je bila junakinja. Skrbela je za ranjence kot prava mati. Na poti v svobodo jih je bodrila z molitvijo in tolažbo. „Te zelo boli?“ — „Potrpi!“ — „Hočeš požirek vode?“ — Lahko bi zapustila „Zadnji vlak“ in si rešila življenje, pa je ostala z njimi takrat in je z njimi še danes.

Tudi v svobodi je ostala Irena zvesta svojim ranjencem in potrebnim. Zanimala se je za pokojno Zinko Rupnik, pok. Viktorja Gliha, invalida Jožeta Janeza, Jakočevo Micko, invalida Janeza Kolenca. Sam Bog ve za vse, kar stori in skrbi, čeprav je sama precej osamljena in tako z dobrimi deli in pisanjem lažja življenje sebi in drugim. Marsikateri invalid ji je še danes hvaležen za rešitev.

Hvala Ti, Irena, za vse! K Tvojemu življenjskemu jubileju in tako plodnemu delu takrat in danes Ti tudi Taborjani želimo še mnogo, mnogo srečnih in zadovoljnih let med nami.

NAŠI MOŽJE

Matko Intihar — 70-letnik

Sedemdesetletnico je v krogu svoje že številne družine praznoval na svojem domu v San Justu 25. avgusta 1985. Bil je poseben praznik; saj je tudi njegova žena Anica obhajala 70-letnico.

Rojen je bil v Velikih Laščah 24. 8. 1915. Star komaj 23 let je že imel gostilno in trgovino. Kupoval je na veliko — po vagonih koruzo in moko iz Srema in Banata in ker je bil sposoben, je dobro napredoval. Politično se je udeleževal v napredni liberalni stranki in bil član Sokola, a je bil kljub temu priljubljen tudi pri „klerikalcih“.

z umori in uboji pomembnih ter zavednih Slovencev, ni nič pomišljal in stopil

Ko so komunisti oziroma njihova krvoločna Osvobodilna fronta začeli k vaškim stražarjem do italijanskega razpada. Za časa domobrancev je bil

tajnik občine Velike Lašče. Ob koncu vojne je postal skrivač v domačem kraju in se je pozneje z 32 fanti prebil v Italijo. Tudi v begunskem taborišču v Serviglianu ga srečamo kot gostilničarja.

Leta 1948 je emigriral v Argentino — San Justo, kjer je eden od prvih z dvema prijateljskima ustanovil lesno strugarsko podjetje, katerega je vodil in delal v njem do upokojitve.

Leta 1954 je prišla od doma žena Anica s tremi sinovi, a v Argentini se jim je rodila še hčerka. Sedaj so že vsi poročeni in se oba z ženo ponašata z 9 vnuki.

Od vsega začetka emigracije je bil slavljenec delaven član „Našega Doma“ v San Justu in imel razne funkcije kot tajnik, gospodar itd. Še sedaj redno prihaja v „Naš Dom“, vsaj dvakrat tedensko, da se razveseli z igrami: marjaš, kenig-rufen, tarok ali balinanjem. Tudi rad politizira, pa naj bo to slovenska ali argentinska politika in je o vsem na tekočem. V poletnih mesecih pa ga dobimo v turističnem mestu Miramar, ki je 550 km južno od Buenos Airesa, kjer ima weekend-hišo in se še vedno osebno vozi s svojim Taunusom.

Matko! Tudi TABOR se pridružuje Tvojim številnim prijateljem, ki jih ni malo, saj si bil eden od prvih Taborjanov, in Ti obenem čestita k uspehu v življenju in Ti kliče, pa tudi Tvoji ženi Anici, še na mnoga leta!

Vencelj Dolenc

Vinko Levstik 60-letnik

Ob pregledu vezanih letnikov Tabora bora smo našli v števil. 9 l. 1975 soborca Vinka ob njegovi 50-letnici. Ob tisti priliki smo opisali vso golgoto soborca Vinka v času revolucije. Najprej je bil talec; a ker je bil mladoleten, so ga Italijani poslali v internacijo. Ob razpadu Italije je šel domov a so ga v Vipavi zajeli partizani, pri katerih je ostal dva meseca, od njih pobegnil in stopil v domobranske vrste. Kot dober borec je bil poslan v oficirsko šolo in je postal domobranski oficir — vodnik 114. čete velikolaškega udarnega bataljona. Iz Koroške je bil s transportom

vrnjen v Jugoslavijo, pa je pri Mislinjah pobegnil in se tako rešil množičnega pokola.

Naš prijatelj — soborec se je posvetil v emigraciji hotelirstvu. Lanskega novembra je obhajal 25-letnico hotela Bled v Rimu in je ob tej priliki

sporočil povabljenim gostom, da zapušča Rim in da je kupil v Gorici Palace Hotel in da ga bo odprl prve dni l. 1985. Omenjeni hotel je eden od največjih in najlepših; saj ima 80 sob z vso moderno opremo in se nahaja v samem centru Gorice na ulici Corso Italia 63.

Nedavno nam je Vinko pisal: „Kakor v Rimu nekoč, tako boste tudi v Gorici toplo sprejeti. Zahvaljujem se vsem rojakom v svetu, ki so bili gosti mojega hotela Bleda v Rimu jih vabim v Palace Hotel v sončni Gorici, kjer boste dobrodošli.“

Upam, da nam boš oprostil, da Ti šele sedaj čestitamo k Tvoji 60-letnici, ki si jo obhajal že 13. julija t. l.

Vinko! Bog Te živi še mnogo let. Želimo Ti zdravja, veliko sreče, najbolj pa to, da bi ostal zvest našim domobranskim idealom.

Soborci iz Argentine.

Avguštin Frauc – 60-letnik

Rodil se je 4. decembra 1925 v Godežiču pri škofji Loki.

Bil je domobranec na Gorenjskem. Naš France je eden od rešencev, ki so bili vrnjeni iz Koroške; zato bomo to njegovo pot v smrt in poznejšo rešitev obširneje objavili prihodnjič.

Ves čas emigracije je odločen protikomunist in zvest Taborjan ter agilni odbornik Zavetišča dr. Gregorija Rožmana.

Ob Tvoji 60-letnici Ti želimo, da bi Ti Bog podelil še mnogo — mnogo srečnih in zadovoljnih let med nami!

Še o Slovenskem domobranstvu

Ta članek je bil objavljen v AMERIŠKI DOMOVINI, Cleveland, Ohio, 16. in 23. julija 1985.

„Ameriška Domovina“ je prejšnji mesec, za štiridesetletnico slovenskega krvavega maja 1945 priobčila tri uvodnike z naslovom „Slovensko domobranstvo“ (14., 17., 28. 5. 1985). Njihov pisec najprej poudari, da nasprotuje proslavljanju konca druge svetovne vojne. Po njegovem bi za Slovence bilo bolje, če bi tega „plazu“ spominskih slovesnosti ne bilo — zaradi vetrinske tragedije in drugega bridkega Toda ta plaz ga je prisilil, da ob tej priliki tudi on pove svoje.

Uvodničar v tem nima prav, ne na splošno in še manj v slovenskem primeru. Prav spomin na usodne politične tragedije in vojaške poraze je prenekateremu narodu bil spodbuda k nadaljnjemu boju za uresničenje upanja na doseg prave, svobode in samostojnosti.

Jude na primer je nenehno obujanje sužnosti v Egiptu, razdejanja Jeruzalema pred 1900 leti, njihove razpršitve križem sveta, pa holocausta med zadnjo vojno nazadnje privedlo do lastne države, ko niso imeli niti pedi svoje zemlje, ne skupnega jezika.

Srbom sta njihova najhujša vojaška katastrofa v zgodovini, izgubljena bitka na Kosovu v 14. stoletju, ter mit kraljeviča Marka pomagala, da so neomajno, ob velikih žrtvah vztrajali v političnih in bojnih prizadevanjih za končno osvoboditev od Turkov in za državno samostojnost.

Poljakom, poleg vsega drugega bridkega v njihovi preteklosti, zlasti pakt med Hitlerjem in Stalinom, ki jih je neštetič zasužnjil pod dvema tujima gospodarjema, ter pokol tisočev v Katynu, dajeta moč v sedanjem trdem in nevarnem boju za narodno pravico do svobodnega življenja.

Kaj bi ti narodi rekli, če bi jim kateri njihovih politikov začel naročati, naj vse te strahote, a konec vseh koncev za njihovo bodočnost le odrešilne tragedije, pozabijo?

Po sodbi pisca omenjenih uvodnikov naj bi se samo Slovenci morali odreči spominu na največjo žalost v svojem stoletnem trdem, nikdar svobodnem obstanku na lastni zemlji sredi Evrope, ki je zanje vsaj za zdaj edino, četudi zgolj moralno orožje in opora za zagotovitev krvavo zaslužene drugačne prihodnosti. Komu na ljubo in v čigavo korist? Mar za utišanje vesti rdečim krivcem naše narodne nesreče v maju 1945? Ali v podporo praznim upom nekaterih „politikov“ v emigraciji, ki si obetajo doseči „narodno spravo“ s totalitarnim režimom doma, čigar poglavarji prav zadnje čase vsako misel na to alj na kak političen kompromis vse neizprosneje zavračajo?

V takem duhu se tudi avtor zapisov v „Domovini“ tudi sam nekam prisiljeno oddolži tej žalostni slovenski 40-letnici; a osupljivo čudno. Skuša namreč odgovornost za vse, kar se je v Ljubljanski pokrajini dogajalo pod nemško zasedbo od septembra 1943 do maja 1945, vreči na enega samega človeka — na umorjenega generala Leona Rupnika, ki je bil pod Nemci predsednik pokrajinske uprave za ta okupirani del Slovenije.

Pri tem se pisec sklicuje na en sam, docela oseben vir, na poročilo o tistih zmedenih časih, ki ga je v „Zborniku Svobodne Slovenije“ (Argentina) leta 1965 priobčil rajni Miloš Stare. Mož je po smrti dr. Miha Kreka bil do lani predsednik Narodnega odbora za Slovenijo in načelnik Slovenske ljudske stranke v tujini. Svojih trditvev o Rupniku in drugem ne podpre z nobenim pisanim dokazom. Ne navaja nobenih krajev, datumov ter, razen v enem primeru, imen kakih prič, kar je celo za približen in površen prikaz naše, skoraj že polstoletne politične zgodovine premalo.

Ta odgovor na omenjene uvodnike bo zavrnil samo poglavitne Staretove in njegovega ponavljavca netočne ugotovitve, ki se tičejo domobranstva in generala Rupnika, in sicer zapovrstjo.

1. Slovensko domobranstvo se je rodilo na pobudo nekaterih bivših častnikov kraljevske jugoslovanske vojske in politikov, ki so se za to sešli septembra 1943 v Ljubljani.

Ne drži! Domobranstvo je nastalo samo od sebe, se pravi iz stiske obupanega slovenskega ljudstva. Po padcu Turjaka in drugih svojih postojank so se preživelci vaški stražarji zatekli v Ljubljano. Ne na varno, temveč prosit Nemce orožja za nadaljevanje boja proti komunistični revoluciji ter za obrambo lastnih domov in življenja svojih družin. Bivši častniki so začeli vodstveno vlogo v domobranstvu šele, ko je nemško vojaško poveljstvo dovolilo organizirati prostovoljske pomožno-policijske oddelke pod slovenskim vojaškim vodstvom.

2. Prvi organizatorji domobranstva, pa so bili kmalu razrešeni in je vodstvo organizacije prevzel general Rupnik.

Ne drži! General Rupnik ni bil od Nemcev postavljen za poveljnika slovenskega domobranstva. Na to mesto je bil takoj v začetku imenovan bivši avstroogrski, potem jugoslovanski podpolkovnik Franc Krenner in je na njem ostal do konca. Rupnikov uradni položaj v domobranstvu je bil: prostovoljec z vpisno številko 1000. Šele proti koncu vojne je bil določen za njegovega inšpektorja, kar pa ni bilo kaka poveljstvena funkcija. Če so domobranci v generalu videli svojega vodnika, skoraj očeta, in to na nevoljo politikov in marsikoga v častniškem zboru, je povsem druga pesem, ki je strnjenosti, hrabrosti in uspešnosti te naše vojske vse prej kakor škodila.

3. Večina domobrancev je cenila delo demokratičnih političnih strank in njihovih predstavnikov v inozemstvu.

Ne drži! Večina domobrancev je zavračala vmešavanje politikov v vojaške zadeve in organiziranje raznih zarot proti Rupniku. Kar se tiče dela slovenskih političnih zastopnikov, ni domobranstvo nikoli bilo o njem pravilno poučeno. Vojakom je bilo naročeno brezpogojno verjeti, kar so jim o tem resničnega ali neresničnega sporočali politiki. Je bilo domobrantsko moštvo kdaj obveščeno o poskusih pogajanj za kompromis z Osvobodilno fronto, do katerih je prišlo poleti 1944 v Rimu in najbrž že prej v Londonu? Si upa kdo trditi, da bi bil kateri domobranec odobral zloglasne govore dr. Alojzija Kuharja, povrh vsega, duhovnika, po londonskem radiu sredi leta 1944? V njih je grozil domobrancem z uničenjem, če pri priči ne opuste boja proti komunizmu in se pridružijo partizanom! Si kdo upa trditi, da se je en sam naš protikomunistični bojevnik strinjal z odletom Franca Snoja k poveljstvu slovenskega partizanstva v Beli Krajini 15. avgusta 1944? Snoj je bil minister Slovenske ljudske stranke v pred— in medvojnih jugoslovanskih kraljevskih vladah! Sta Kuhar in Snoj tako ravnala na lastno pest? Hrvatski politični zgodovinar Dragovan Šepić, ki je štiri petine vojne prebil po raznih kraljevskih službah v tujini, plše v knjigi „Vlada Ivana Šubašića“, da sta ta slovenska zastopnika v inozemstvu storila, kar sta storila, „po dogovoru“. Po dogovoru koga s kom? Če je bilo tako, zakaj so politiki prikrivali resnico ljudstvu in domobrancem, saj so baje imeli stalne zveze s svojimi na Zahodu? Morda bi raziskava te in podobnih dvojnih iger bila danes koristnejša kot posmrtno ugotavljanje Rupnikove resnične ali umišljene krivde za kar koli.

4. Rupnik je visoko cenil Nemce zaradi njihovega izrednega vojaškega

duha in je marsikateri korak storil pod neposrednim vplivom nemške udarnosti. Do konca je verjel v zmago nemškega orožja.

Rupnik v tem ni bil sam v Evropi. Nemce so zaradi njihovega vojaškega duha visoko cenili — in se jih še višje bali Britanec Chamberlain, Francoz Daladier in Mussolini ter njihovi generali; poleg dosti drugih manjših — z jugoslovanskimi vred. Prvi trije so pod neposrednim vplivom nemške udarnosti zagrešili za vse človeštvo usoden korak, ko so s Hitlerjem sklenili usodni „mirovni“ dogovor v Münchenu — za uvod v drugo svetovno vojno. Iz istega vzroka se je s Hitlerjem povezal Stalin; zraven še za uničenje Poljske in svobode baltskih narodov. Churchill se je silovito bal zmage nemškega orožja še vso pomlad leta 1945. Kdor ne verjame, naj bere spomine njegovega dolgoletnega osebnega tajnika Sira Johna Colvillea z naslovom „Winston Churchill and His Inner Circle“ (W. C. in njegov ožji krog).

5. Rupnik je bil skrajno nerazpoložen do Anglosaksoncev.

Dobro razpoloženi do njih, če ne celo slepo zagledani vanje so bili samo slovenski in drugi lahkoverneži v Evropi, marsikateri od njih plačan z britanskim zlatom, ki so mislili, da se Anglosaksonci bojujejo za njihove, ne pa zgolj za svoje koristi. In so se, razen plačanih, vsi krvavo razočarali. Od Poljakov do Francozov in kar je vmes, s Slovenci vred. Rešila se je samo Španija, ker je general Franco trezno in zgolj v luči njenega blagra presojal Roosevelta in Churchilla, Hitlerja in Stalina. Tudi Rupnik se v svojem nezapujanju do njih ni zmotil. Uvodničar sam ne pokaže posebne simpatije do Anglosaksoncev, saj Angleže takoj v začetku trdo obsodi zaradi njihove sramotne prevare v zvezi z Vetrinjem.

6. Ni še ovržena trditev (čigava?), da je bila domobranska prisega (na ljubljanskem Stadionu 20. aprila 1944) ideja generala Rupnika, gotovo pa je, da jo je podprl s svojo avtoriteto.

Trditev ni bila ovržena, še manj pa je dokazana. Prisego so s svojo avtoriteto podprli tudi drugi vidni slovenski civilni in cerkveni zastopniki, navzoči med njo na Stadionu. General je bil kot predsednik uprave za Ljubljansko pokrajino podvržen volji in zapovedi nemških oblasti, oni drugi pa ne! Zaradi tega je Rupnik moral v korist Slovencev požreti marsikaj, kar se mu je osebno upiralo. Prisega ni v ničemer vplivala na končno usodo domobrancev. Srbski četniki, ki so se z njimi zatekli na Koroško, niso prisegli nikomur, pa so bili prav tako poslani v smrt. Dozdaj dostopni britanski dokumenti nikjer z besedo ne omenjajo prisege kot kakega vzroka za vrnitev domobrancev. In komu so prisegle množice slovenskih nevojakov, vrnjenih z vojniki vred? Britanci med dolgim zasliševanjem generala Rupnika jeseni 1945 v Vidmu (Udine) prisege niti v misel niso vzeli, kaj šele, da bi mu jo bili šteli v zlo, kakor tudi ničesar drugega ne. V angleškem uradnem zapisniku o njegovi izročitvi titovcem januarja 1946 je v oklepaju zapisano, da je bil njegov primer za britanske vojaške oblasti še v tistem trenutku neodločen, undecided, kar pomeni, da niso bile prepričane o kaki njegovi krivdi. O tem je pred leti obširno pisala tudi „Ameriška Domovina“.

7. Nerazumljivo je bilo, zakaj 13.000 domobrancev ni napadlo in uničilo črnomeljske komunistične republike (v Beli krajini).

Če bi bilo po Rupnikovem, bi se bilo to zgodilo vsaj poleti 1944, a se ni smelo. Likvidacijo te zadnje rdeče postojanke je preprečeval major Schumacher, zvezni častnik med slovenskim domobranstvom in nemškim poveljstvom. Lahko, da je to počel po navodilih od zgoraj, lahko pa na svojo pest pod vplivom operne pevke Manje Mlejnikeve, svoje priležnice in partijske vohunke, s katero mu je tovariško postregla Osvobodilna fronta. Ženska je poprej bila posteljna „drugarica“ Gastonu Gambari, generalu fašistovske milice in požigavcu slovenskih vasi. Po vojni je za to prejela eno najvišjih partizanskih odlikovanj. Schumacherja so domobranci pozneje samj likvidirali.

Spomladi leta 1944 so partizani napadli utrjeno postojanko primorske Narodne straže v črnem vrhu nad Idrijo, na italijanski strani stare meje z Jugoslavijo. General Rupnik si je prizadel vse, da bi Nemci dovolili domobrancem iz Ljubljanske pokrajine iti reševat oblegance v črnem vrhu. Dovoljenja ni bilo, vas in njeni branilci so bili uničeni. Oba primera postavlja na laž obrekovanje v omenjenih uvodnikih, da so Nemci Rupniku zaupali, domobranstvu pa ne. Zaupali niso ne enemu ne drugemu.

8. V začetku leta 1945, piše Stare, se je pri njem oglasil rajni župnik Anton Merkun s prošnjo, naj bi dosegel, da bi vse slovenske vidne osebnosti podpisale spomenico na Hitlerja, naj da Slovencem samostojno državo po zgledu Slovaške. Stare je župnika pregovoril, da mu je pustil osnutek vloge in drugo sežgati, češ da bi bil tak korak narodno poguben.

Tudi za to trditev ni drugega dokaza kot Staretova beseda. A tudi, če bi Rupnik bil za poskus take skrajne možnosti, ne bi bil med Slovenci ne prvi, ne edini. O podobni začasni in zasilni rešitvi za Slovenijo v primeru razpada Jugoslavije zaradi njenega zapleta v vojno proti Nemčiji, je že poleti 1940 premišljal takratni nesporni politični vodnik slovenskega naroda in predsednik jugoslovanskega senata dr. Anton Korošec. Misel na to možnost je tudi povedal nekaterim ljudem svojega zaupanja.

V zastopstvu, ki je šlo aprila 1941 prosit Hitlerjevo vojaško poveljstvo v Celju, naj bi Nemci priznali Sloveniji Sloveniji avtonomijo po slovaškem zgledu, Rupnika ni bilo! Pač je bil v njem kateri njegov poznejši nasprotnik.

Tudi ni bilo Rupnikovega zastopnika v odposlanstvu, ki je malo pred koncem vojne odrinilo iz Ljubljane v Zagreb ponujat Paveliču federacijo Slovenije z neodvisno državo Hrvatsko. Pavelič je predlog odbil. Navzlic vsemu temu pa je edini Rupnik še danes osumljen takega domnevnega poskusa za rešitev Slovencev v skrajni sili in stiski, naj ga je že kdorkoli prosil za to.

General Rupnik je mesto predsednika Ljubljanske pokrajine pod nemško zasedbo sprejel, ker so ga zastopniki vseh treh tedanjih slovenskih političnih strank, v prvi vrsti Staretove Slovenske ljudske stranke, na moč

rotili, naj se žrtvuje v korist lastnega trpečega naroda (in zanje). Zagotavljali so mu vso pomoč pri njegovem delu na tem mestu. General se je njihovim prošnjam vdal, čeprav je vedel, kaj s tem tvega zase. Na njegov sklep je odločilno vplivalo prigovarjanje ljubljanskega škofa dr. Gregorija Rožmana.

Politički so žal to obljubo brž prelomili. Začeli so med sabo tekmovati za politično premoč v bodoči Sloveniji, katero so si zamišljali po vzorcu predvojne. Poleg tega so se vrgli v spodkopavanje Rupnikove avtoritete v ljubljanski nekomunistični javnosti in domobranskem vodstvu, ki je postalo torišče raznih častniških zarot. Med moštvom in med podeželskim ljudstvom so taka prizadevanja jalovo spodletela.

A razpravljati o posledicah tega početja ni naloga pričujočega zavračanja neutemeljenih obtožb na generalov račun.

Urednik „Ameriške Domovine“ je v pripombi k prvemu uvodniku o slovenskem domobranstvu pravilno poudaril, da vloga, ki so jo v slovenski sodobni zgodovini igrali Rupnik in druge vplivne osebnosti, še ni v celoti ocenjena, vsaj objektivno ne. Ni mogoče kakšno obdobje človeške zgodovine ali kakšno zgodovinsko osebnost kar izključiti iz nadaljnega raziskovanja, češ da zdaj že vse vemo in razumemo. Kaže, da hočejo nekateri med nami to za vsako ceno preprečiti in objektivno zgodovino prehiteti z neutemeljenimi, brezdokaznimi osebnimi sodbami. Ne povedo pa, zakaj.

Spričo vsega tega je treba reči, da so se celo slovenski komunisti do generala Rupnika izkazali za bolj objektivne kakor pa tisti, za katere je nesel na prodaj svojo čast in glavo.

Leta 1980 je Cankarjeva založba v Ljubljani objavila drugo izdajo knjige „Rupnikov proces“, ki jo je po uradnih zapisnikih pripravil Dušan Željeznov. Njeno jedro sestavlja dobesedni generalov zagovor pred vojnim sodiščem četrte jugoslovanske rdeče armade. V njem je general med drugim poudaril:

„Dvokratnemu italijanskemu nadzorstvu, vojaškemu in režimskemu (fašističnemu od aprila 1941 do septembra 1943), kot tudi zelo pomanjkljivemu življenju, so se pridružile še strahotne bajke proti meni. Jasno je, da me je tako klevetanje bolelo, ker bi se bil za svojo osebno korist lahko stokrat ponemčuril, pohrvalil ali posrbil, pa tega nisem storil, ker sem bil vedno ponosen na to, da sem Slovenec, in sem si vedno prizadeval, da bi s svojimi skromnimi sposobnostmi in poštenim delom delal za narod. Kljub svoji simpatiji do nemškega naroda sem se pa vedno in brez rezerve odkrito priznaval za Slovenca.

„Nekega dne, zdi se mi, da je bilo 14. septembra (1943), sem prejel od nemškega konzula vabilo, naj se kot župan mesta Ljubljane udeležim sprejema vrhovnega komisarja za Jadransko Primorje in gauleiterja Koroške, dr. Rainerja, na meji (Ljubljanske pokrajine). Povabil me je popoldne na razgovor v pokrajinsko upravo. Tam je bilo poleg nemških funkcionarjev tudi nekaj slovenskih (političnih?) osebnosti.

„Vrhovni komisar me je sprejel kot mnogo starejšega človeka in vojaka visokega ranga z izbrano pozornostjo. Potem me je z močnim poudarkom takole nagovoril:

„Gospod general, vem da ste neupogljiv Slovenec. In preden bova govorila dalje, vam izjavljam, da se krivice, storjene vašemu narodu 1941. leta, ne bodo nikoli več ponovile, temveč bo storjeno vse, da bo lahko svojo ljudsko individualnost razvijal dalje.“

„Vprašal me je, ali bi bil pripravljen sprejeti dolžnost šefa pokrajinske uprave. Odgovoril sem: samo pod pogojem, da mi ne bodo postavljali ovir pri vračanju narodu njegove nacionalne zavesti.“

Kateri takratnih slovenskih politikov bi se bil nemškemu visokemu oblastniku in Hitlerjevemu osebnemu pooblaščenцу drznil odgovoriti tako? Rupniku ta presenetljivi pogum danes priznavajo celo komunisti, ki so ga dali obsoditi na smrt.

Željeznov na drugem mestu piše:

„Ura je bila natančno 14:00 (4. septembra 1946), ko je avtomobil pripeljal na strelišče. Ko je (general Rupnik) stopil iz avtomobila, je mežikal v sončno svetlobo: ‚Ali so moje prošnje za pomilostitev ugodno rešili?‘ je vprašal navzoče tožilce, sodnike in zasliševalce. ‚Ne, sporočiti vam moramo, da so vašo prošnjo za pomilostitev zavrnil,‘ so povedali malce presenečenemu Rupniku. Nič se ni upiral, ko so ga vodili proti strelišču. Pa tudi oči mu niso zavezali.

Sedem mladih knojcev (KNOJ, Korpus narodne obrambe Jugoslavije, poznejša UDB) je že stalo v ravni vrsti in čakalo na ukaz. Ob 16:10 je zagrmela salva eksekucijskega voda. ‚Živel slovenski narod!‘ je bilo slišati poslednje besede nekdanjega generala jugoslovanske vojske Leona Rupnika. Rupnika je zadelo pet krogel: štiri v prsi, ena med njimi v srce, peta mu je prebila vrat...

„Ko človek danes prebira sodbo, se nehote vpraša, kako da so Rupnika ustrelili, Roesenerja in Hacina pa obesili. Obešenje tako v sodstvu kakor tudi med ljudmi šteje za nečastno, ponižujočo smrt za podla dejanja...“

Komunistični časnikar s tem prizna, zatrdno ne na svojo pest — da general Rupnik niti po prepričanju svojih najhujših nasprotnikov ni zagrešil nobenega sramotnega, narodno-izdajavskega dejanja. Tega ga zdaj dolže le tisti, ki imajo najmanj pravice do tega.

Takemu pisanju ob 40-letnici poslednje usode domobranstva in ob 39-letnici junaške smrti njegovega vodnika ni moč reči drugače ko ubijanje mrtvih.

Odpadli duhovnik dr. Metod Mikuž, bivši partizan in profesor za zgodovino tako imenovanega narodnoosvobodilnega boja na Kardeljevi univerzi v Ljubljani je pred 25 leti za 10. zvezek „Slovenskega biografskega leksikona“ (Akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1960) prispeval podatke o Rupnikovem življenju in vojaški karieri. Njegovo delo med revolucijo je uradni komunistični zgodovinar ocenil takole:

„Ker je bila narodno osvobodilna borba že od začetka tudi ljudska

revolucija, Rupnikovega delovanja med vojno ne moremo šteti kot kvislinštvo, pač pa je bil Rupnik pravi kontrarevolucionar.“

To pomeni, da ga niti slovenski komunizem nima za narodnega izdajca, temveč le za ideološkega in vojaškega nasprotnika. S sramoto izdaje ga skušajo štirideset let po njegovi smrti za slovenstvo obmetavati tisti, ki mu ne morejo odpustiti, da so ga slovensko ljudstvo in slovenski domobranci imeli radi, ter ga tisti od njih, ki so preživelih grozo komunistične revolucije v Sloveniji, imajo složno radi še danes. Zaradi tega bo svetli spomin nanj živ, ko bodo njegovi sramotilci že zdavnaj in zaslužno utonili v pozabo.

* (Ta odgovor je v Ameriški domovini 16. in 23. julija 1985 priobčila Zveza društev slovenskih protikomunističnih borcev TABOR. Napisal ga je naš sodelavec g. Mirko Javornik. Pisec napada na rajnega generala Rupnika je dr. Ludvik Puš, stalni uvodničar clevelandskega lista in tajnik Slovenskega narodnega odbora v Argentini. Pod generalom Rupnikom je bil vodja informacijskega urada pri upravi Ljubljanske pokrajine, torej v nemški službi. — Op. ur. — Slovenska država, sept. 85.)

ZA ČIŠČENJE POJMOV

N. F.

Previdnost je mati modrosti

Tako so nekoč govorili stari ljudje še nevedni, neizkušeni mladini z namenom, da bi jo opozorili na nevarnosti, ki jih človek srečuje v vsakdanjem življenju.

Neprevidni politiki in njihovi pajdaši so v prvi polovici tega stoletja že dvakrat povzročili svetovni požar, ki je dosegel tudi nas Slovence. Prva svetovna vojna nam je pobrala tisoče mož in fantov na vzhodni in zahodni fronti, a tedaj niso goreli slovenski domovi po vsej naši zemlji, kar se je zgodilo 27 let pozneje. Še le ob ugaslem ognju smo mogli spoznati njihovo uničevalno silo, vsa naša domovina je bila tedaj eno samo pogorišče in grobišče. Posledice žrtvovanja so bile za nas usodne, opeklina se poznajo in močno bole še 40 let potem.

Že v zdomstvu — nekako pred 25 leti — smo bili priče tretjega požara. Niso ga zaneli sovražni tujei, ampak so to storili naši neprevidni ljudje, ki so v svoji „znanstveni vnemi“ pričeli z raziskovanjem vzrokov in posledic ter naše vloge v vojnem metežu in komunistični revoluciji. Ti raziskovalci so ugotovili, da smo nekateri Slovenci v ognju revolucije in istočasne okupacije bili navadni kolaboracionisti nemškega okupatorja, kateremu smo celo prisegli zvestobo, da se bomo z njim borili... To dejanje naj bi bilo vzrok Vetrinjske tragedije. Domobranci in njih ustanovi-

telj naj bi bili torej kolaboracionisti, ker smo gasili na vseh koncih go-reči slovenski dom z nemško brizgalno (angleške nismo imeli pri roki). Potvorjevalci naše polpretekle dobe pozabljajo, da v skrajni sili ni mesta ne časa za izbiranje sredstev, ker, če bi tako ravnali, bi se ne imeli imeno-vati slovenski domobranci, ampak slovenski slabiči — neznačajneži.

V začetku 19. stoletja so Francozi zasedli naše kraje. Tedaj je eden izmed najbolj zaslužnih slovenskih mož na polju našega slovstva Valentin Vodnik zapel hvalnico Napoleonu v Iliriji oživiljeni. Je bil zato kolabora-cionist? Na začetku našega stoletja nas je v nemškem dunajskem parla-mentu predstavljal dr. Anton Korošec. Je bil poznejši narodni voditelj Slo-vencev tudi nemški kolaboracionist? Če je temu tako, potem kolaboracioni-zem med Slovenci ni greh, ampak vrlina.

Napačno razkrivanje vzrokov in posledic je bilo delo ljudi, katerim očitvidno domobranstvo in njih začetnik niso bili pri srcu, ampak daleč, zelo daleč od njega. Zaradi žalostno odigrane vloge v Vetrinju, so togotni pričeli z napadalno akcijo na generala Rupnika in domobrance. Hoteli so od sebe odvrniti odgovornost za svoje neuspehe ter jih naprtili žrtvam samim.

Tedaj edino, a že neenotno borčevsko glasilo Vestnik je pod vplivom strankarsko-političnih faktorjev storil usodno napako, ko je na široko od-prl svoje strani onim, ki so izlili svoj žolč na „starega“ in njegove domo-brance. Zapisanega nihče nemore zanikati; ostalo je zapisano za vedno! Dejanja ostanejo neizpremenjena, nikjer ni opaziti pripravljenosti romanja v Canosso. Nihče ni nč obžaloval, še manj preklical; dokler se pa to ne bo zgodilo, je vsaka gesta, ki teži k združitvi, nesmiselna — nemogoča!

Tabor ZDSPB preko svojega glasila že dolga leta pere tisto, kar so drugi umazali. Je to naše prizadevanje razdiralno delo slovenske organizi-rane zdomske skupnosti? — Zavetišče škofa dr. Gregorija Rožmana, Bela knjiga in naše vedenje dokazujejo, da pojma: posluš in razumevanje nam nista tuja, kadar gre za slovenstvo in njegovo problematiko. Na široko smo odprli strani našega Tabora, da so vanj mogli pisati vsi Slovenci ne glede na njihovo prepričanje; izvzeti so samo komunisti.

Pogojev onih, ki so nas zmerjali in nas še zmerjajo s kolaboracioni-sti — kvizlingi, ne sprejemem; z njimi se ne bomo pogovarjali vse dokler ne prekličejo žalitev, ki so jih izlili na nas. Ž drugo besedo: šipo, ki so jo razbili naj plačajo sami!

Reševanje in delo za slovenski narod ne more biti dolžnost Angležev in drugih kramarjev, kot so to verjeli naši voditelji v maju 1945. Reše-vanje in delo za naš narod je naloga, ki jo moremo izvesti samo Slovenci od najbolj izobraženega do najbolj preprostega, od najbolj bogatega do najbolj revnega. To bo mogoče samo takrat, kadar bomo doumeli veličino vodila slovenskih domobrancev, ki se je glasilo nekoč in danes in vedno in povsod: **Bog — Narod — Domovina**. So vrednote, katere predstavljajo sintezo smisla samega, zaradi katerega so nastali, se borili in umrli na-silne smrti naši vzorniki-domobranci.

Društvom in članstvu Tabora ZDSPB:

Ko danes gledamo nazaj, da bi preučili vse dogodke, ko smo se javno spominjali Vetrinjske tragedije, smo lahko ponosni.

Slovenska javnost je imela priliko v tujini prisostvovati in sodelovati pri tolikih sv. mašah in svečanostih, ki so se vršile od vetrinjske cerkve, pa do Toronta, Gorice, Milwaukeeja, Argentine, stolnice in Pristave v Clevelandu in Lemontu.

Seveda vse ni šlo brez zaprek. Ko so na Koroškem povabili ljudi k sv. maši v vetrinjsko cerkev, je nekaj levičarjev poslalo nekaj protestnih pisem, čemur se danes ne smemo čuditi. Vsi dobro vemo, kako rdeči reagirajo, če jih javno predstavimo ljudem, za kaj in kako so se oni za časa druge svetovne vojne borili in kaki so njihovi cilji še danes. Bojijo se resnice, ker so navajeni samo laži.

V Torontu je bila 1. junija cerkev Marije Brezmadežne skoraj premajhna za vse, ki so se zbrali pri sv. maši, katero je daroval ob asistenci 4 slovenskih duhovnikov škof dr. Alojzij Ambrožič. Sledila je v cerkveni dvorani zelo dobro in času primerno izvedena spominska komemoracija. Polno zasedena dvorana je pazljivo sledila vsem točkam, petju, simboličnemu prikazu Kočevskega Roga, recitaciji in govoru dr. Antona Štuklja.

Na Pristavi pri Clevelandu se je kljub slabemu vremenu v soboto 15. junija zbrala lepa množica ljudi, da se udeleži proslave, ki se je vršila v dvorani. Večina ljudi je bila iz Kanade; bila sta pa tudi zastopnika iz Argentine in Avstralije. Vse je v redu uspelo, nagajal je le dež; zato smo imeli več časa, da se po domače razgovorimo.

V nedeljo dopoldan je prišla povorka osebnih avtomobilov, okrašenih z ameriško in slovensko zastavico iz Clevelanda. Oči so se nam orosile, ker jih je bilo toliko kot še nikoli. Kamor si pogledal, si videl avtomobile polne narodnih noš in nasmejanih obrazov. Poleg rev. Franceta Kosma je bil navzoč še msgr. Baznik. Glavni govornik je bil Stane Pleško, ki je v svojem jednatem govoru podal svoje kakor naše misli o komunizmu in njihovih zločinih.

Ko danes pregledujemo vse te svečanosti in javne nastope, ki so se vršili ob tej naši 40. obletnici, pridemo do zaključka, da naš narod odkanja komunizem in da ni in ne bo nikdar pozabil, koliko je naš narod pred štiridesetimi leti pretrpel in koliko še danes pod rdečim režimom krvavi.

Eog — Narod — Domovina.

Ivan Palčič

29. redni letni občni zbor TABOR-a Z.D. S. P. B.

se je vršil 31. avgusta 1985 v Torontu, Kanada.

V glavni odbor ZDSPB-TABORa je bil izvoljen sledeči novi odbor za poslovno leto 1985/1987:

Predsednik: Ludvik Kolman.

Podpredsedniki: vsi predsedniki krajevnih društev so podpredsedniki v glavnem odboru.

Tajnik: Florjan Slak.

Blagajnik in socialni referent: Ivan Palčič.

Zgodovinski referent: Pavle Borštnik

Nadzorni odbor: predsednik — Franc Dejak, odbornika — Stane Lamovšek in Dušan Dimnik.

16. obletnica Zavetišča

Lepo vreme je v veliki meri pripomoglo, da se je v nedeljo 25. avgusta 1985 zbralo lepo število prijateljev Rožmanovega Zavetišča v San Justu, da so proslavili njegovo 16. obletnico.

Ob 11.30 uri je daroval sv. mašo msgr. Anton Orehar ob asistenci dr. A. Starca in z ljudskim petjem. V pridigi je msgr. Orehar poudaril važnost in potrebo tega zavoda. Zahvalil se je vsem, ki to ustanovo podpirajo, a prav posebej je pohvalil veliko delo odbora, ki s krščansko ljubeznijo deluje za one, ki so potrebni in najdejo v tem Rožmanovem zavetišču svoj dom.

Po končani sv. maši je bila kratka proslava. Najprej je navzoče pozdravil lic. Ivan Korožec, nakar je spregovoril besedo predsednik zavetišča g. Peter Čarman:

Spoštovani rojaki, rojakinje!

Letošnja 16. obletnica našega zavetišča sovpada v 40-letnico našega zdomstva in največje tragedije v zgodovini našega naroda. 12.000 razoroženih slovenskih junakov - domobrancev in drugih protikomunističnih borcev je bilo zverinsko mučenih, poklanih in streljanih ter pahnenih v množične grobove, ki so raztreseni po vsej naši lepi in ljubljeni domovini.

Nekateri borci, le prav redki rešenci te strašne žaloigre, so si ob svojih še nedokončanih privatnih domovih na tujem zamislili to zavetišče, kjer naj bi našli domovanje vsi, katerim so posledice vojne preprečile drugačne rešitve. „V trudu in delu“ je bil dom zgrajen in danes stoji v ponos in zadoščenje vsem Slovencem po svetu, ki so tako ali drugače pomagali do njega uresničitve. Zavetišče je posvečeno velikemu Slovencu — mučeniškemu škofu, prevzvišenemu doktorju Gregoriju Rožmanu.

Ko je naci-fašističen škorenj brezčutno gazil po blatu slovensko ime in mu je azijski komunizem zadrgrnil zanko okoli vratu, je škof Rožman

odločno stal na braniku krščanskih in narodnih vrednot. V temni noči vojne in komunistične revolucije nam je bil škof Rožman kažiopot. Vdano je sprejel nase še vso težo zdomstva. Begunec med begunci je tolažil trpeče; a ko je bil sam najbolj potreben razumevanja, je premnogokrat naletel le na zaprta usta. Toda zapustil nam je svojo oporoko: „Še na oni strani bom prosil za vas, če se boste obračali name.“ Zato bo od danes naprej vsaka obletnica zavetišča tudi praznik našega škofa dr. Gregorija Rožmana.

„Za svobodo naroda in vero očetov“ je bila plamenica v času domobranske vojske, ki je iz ljubezni zanjo padla kot pokošeno klasje. Dvignil je to plamenico škof Rožman in jo predal nam. Na današnji praznik ji prilijmo novega olja, da bo svetila še našim zanamcem! Obrnimo se na našega rajnega škofa, naj skupaj z našimi mučenci poprosijo nebeškega Očeta za blagoslov našemu prizadevanju za zavetišče!

Samo še bežen pogled v našo notranjost:

Vsaka obletnica je mejnik, ob katerem se človek ustavi, da pregleda opravljeno delo, da se zave uspehov, ki so mu trdna podloga za delo v bodočnosti. Osvetlijo pa se tudi napake — in prav je, da se teh zavedemo, saj nam bodo pri nadaljnjemu delu važen pripomoček, da iste odpravimo. Vsi smo ljudje, obremenjeni z dobrimi in slabimi lastnostmi. Teh zadnjih nas ni sram priznati, ker so del človekove narave. Zagotavljam pa vam, če smo kdaj opustili kaj dobrega, tega nismo storili namenoma. Toliko v opravičilo vsej naši javnosti, pred katero smo odgovorni za svoje delovanje pri tej tako potrebni ustanovi.

Na drugi strani pa se z veseljem oziramo na naše delo v preteklosti, ker je uspeh viden. Mogočna stavba stoji, za kar gre zahvala prejšnjim odborom. 25 sob je končanih; manjkajo le še prav majhne pritikline, ki bodo dopolnjene v bližnji bodočnosti. S prvim spomladanskim soncem bomo začeli z barvanjem sob, da bo bivanje stanovalcem prijetnejše. Napravili smo novo plinsko inštalacijo; manjka samo še priključitev naravnega plina. Tudi telefon, če bo le malo sreče junaške, bomo kmalu imeli. Seveda nočem reči s tem, da je delo, kar zadeva zavetišče, že zaključeno. Še so stvari, kot pri vsaki domači hiši, ki kličejo na delo. Novi časi z novimi razmerami nam nalagajo nove skrbi, a te so za nas častna dolžnost, ki jo prostovoljno in z dobro voljo sprejemamo nase, ker je to delo za naše bližnje. Kaj pa je lepšega in prijetnejšega kot zavest, da si opravil dobro delo? Toda poudariti moram, da vsega dela sami nikdar ne bi mogli opraviti, če nam ne bi vi, moji dragi rojaki in rojakinje, stali že vsa leta nesebično in zvesto ob strani z dobro besedo, s prostovoljnim delom in z gmotno pomočjo. Zato si štejem v prijetno dolžnost, da vam vsem skupaj, posamezno bi mi bilo to nemogoče, izrečem prisično zahvalo. Prepričani bodite, da iz mojih ust govore tisti srečneži v nesreči, ki v tem zavetišču uživajo gostoljubje.

Zadnjih osem mesecev je glede hrane urejeno. Vsi stanovalci so ob domači hrani zelo zadovoljni. Kuhinjo upravlja ga. Cveta Bras, za kar se

ji zahvaljujem; še posebej pa hvala, ko poleg svoje dolžnosti pomaga povsod, kjer se pokaže potreba — še v bolniški oskrbi. Pri delu ji pomagata ge. Emilija in Karla. Zdravniška oskrba je naša največja skrb, ker naši zdravniki nimajo podpisa za tukajšnji PAMI, za plačevanje takšnega profesionalca pa od najemnine stanovalcem ne ostane niti cvenka.

Kot vidite, dragi rojaki, nam naše delo — s prav majhnimi izjemami — gre v cvet. Prepričani smo, da bo to cvetje v novi pomladi, ki jo danes nastopamo z vašo pomočjo, zadišalo v prijetnem vonju, katerega bomo vdihovali vsi, ki nam je krščanska ljubezen do bližnjega — ne le prazno besedičenje, ampak resnično notranje doživetje — takšno — kot ga je učil in živel zavetnik te hiše — naš škof dr. Gregorij Rožman.

Hvala za razumevanje in želim vam veselega razpoloženja.

Odbor zavetišča se tudi tokrat iskreno zahvaljuje kuharicam in strežnemu osebju, ki so pod vodstvom neutrudne gospe Micke Podlogar pripravili in servirali okusno kosilo. Zahvala tudi podjetju Dolinar-Jeločnik za podarjeno pecivo.

39. obletnica nasilne smrti gen. Leona Rupnika in njegovih sodelavcev

V nedeljo, dne 1. septembra t. l. smo Slovenci iz Velikega Buenos Airesa v osrednji hiši na ulici Ramón L. Falcón počastili spomin na nasilno smrt začetnika slovenskega domobranstva gen. Leona Rupnika in njegovih sodelavcev. Letošnjo počastitev so pripravili soborci, ki podpirajo glasilo VESTNIK.

Sv. mašo je opravil delegat slovenskih dušnih pastirjev msgr. Anton Grehar, ki nam je v pridigi prikazal veličino in pomen žrtve velikih pokojnikov v službi naroda in Cerkve.

Po sv. maši smo se zbrali na dvorišču pred spomenikom naših žrtev revolucije, kjer je dr. Alojzij Stare zanje opravil molitve.

Predsednika VESTNIKA in TABORA, soborca Slavko Urbančič in lic. Ivo Korošec, sta pred spomenik skupno položila velik šopek rdečih nageljnov s slovenskim trakom.

Sledil je govor našega poznanega kulturnika in pisatelja v zdomstvu, soborca Toneta Brulca, enega izmed preživelih najmlajših domobrancev, ki se je v 33. četi junaško bojeval za Boga — Narod — Domovino, in čigar oče, župan občine Šmihel-Stopiče, je zaradi svojega slovenskega poštenja za iste ideale dal življenje kot ena izmed prvih žrtev komunistične zarote na Slovenskem. Načelno izredno jasen in pošten govor prinašamo na drugem mestu dobesedno. Kako resnično iz srca vseh je govornik črpal svoje klene besede, je dokazalo spontano ploskanje, ki je odobrilo govornikova izvaja-

nja in prvič prelomilo s tradicijo teh počastitev vsa minula desetletja, ko je veljalo nekakšno „navdilo“ — spoštljivega molka. Ker te naše počastitve že dolgo niso več „naš vernih duš dan“ (če so kdaj sploh bile), ampak izraz našega ponosa na junake-vzornike, ki nam s svojim mučeniškim zgledom kažejo pravo smer v bodočnost in utrjujejo naše vztrajanje na njihovih idealih, se nam zdi samo povsem na mestu, da govornika, ki s svojimi besedami zna dati pravilno vsebino temu našemu ponosu, nagradimo vsaj s ploskanjem, kar je samo častno in pošteno ter najmanj, kar takšen govornik zasluži.

Prav tako moramo s poštenim zadovoljstvom zabeležiti, da sta se poleg predsednika našega osrednjega društva — Zedinjene Slovenije — g. Lojzeta Rezlja te proslave prvič v vseh desetletjih udeležila tudi novi predsednik Slovenskega narodnega odbora g. Rudolf Smersu ter novi načelnik SLS-KD dr. Marko Kremžar, kar je pri vseh udeležencih vzbudilo pozornost in zaradi zelo ugodnega vtisa sprožilo odobravoče komentarje.

Letošnja počastitev idejnih nosilcev našega zglednega boja proti zločinski zaroti mednarodnega komunizma — gen. Leona Rupnika in njegovih sodelavcev je v vseh ozirih izpričala njen bistveni namen in pomen in bo v naših analih ostala zapisana kot prelomnica.

Gen. Leonu Rupniku se je 39 let po mučeniški smrti zopet izpolnila želja, s katero je v onih usodnih letih zvaril zgledno združitev vseh Slovencev v svetovni predhodnici fronte proti mednarodni zaroti komunistične perverzne zablode, ko nas je pozval: „Moja najbolj vroča želja je, da bi prav vsi zvesti Slovenci opustili vsa morebitna nerazumevanja in vse druge — v primeri z blaginjo naroda drobcene interese in združili vse svoje sile za slovenskim domobranstvom.“

IZ PISEM

R., Calif., 4. 7. 85

Spoštovanemu uredništvu TABOR!

Glasom Vaše objave v „Ameriški domovini“ o izpopolnjeni izdaji Bele knjige, Vas vljudno prosim, da bi mi poslali en izvod te, kakor tudi spominske razglednice, z navedbo cene in poštne.

Kar se v Beli knjigi tiče seznama imen 13.222 slovenskih žrtev komunistične revolucije, se tudi meni zdi, da še zdaleč ne obsega števila vseh, zlasti ne tistih, ki so bili bodisi ustreljeni iz zased ali pa izginili brez sledu, da ni bilo več za njimi ne duha ne sluha. Tako npr. ni do sedaj menda bilo še nikjer kaj podrobnega opisanega o tragični smrti č. g. Črnoga, župnika iz Vidma pri Krškem, itd.

Torej, česar se še spominjam iz najbolj zmedenih časov, in tega ni

nič koliko, skušam sedaj na stara leta spraviti na papir — predno se bo po vseh življenjskih odisejih treba preseliti tja, kjer končno tudi vsak Kranjec najde svoj večni mir...

Naj tu le še omenim svoječasno srečanje in razgovor z generalom ter predsednikom Leonom Rupnikom.

V „Ameriški domovini“ je bil namreč pred kratkim objavljen uvodni članek o Slovenskem domobranstvu, v katerem je bil general Rupnik kritiziran, češ da je o slovenskih političnih strankah zaničljivo, o politikih pa žaljivo govoril, kar da ni bilo v skladu z njegovim dostojanstvom kot prezidentom Ljubljanske pokrajine.

General Rupnik je bil visoko izobražen in širokega obzorja; omenil mi je med drugim tudi, da je študiral na gimnaziji v zavodu Benedktincev v št. Pavlu na Koroškem.

A kot poklicni vojak je umevno odkrito govoril ter grajal, kar je zaslužilo grajo. Vsled tega je imel seveda tihe nasprotnike in jih ima očitvidno še celo — post mortem...

Neizpodbitno dejstvo je, da je general Rupnik kot markantna osebnost in prvi slovenski predsednik, čeprav le male Ljubljanske pokrajine, s svojim vplivom skušal rešiti, kar bi se še rešiti dalo za slovensko stvar v tedanjem političnem vrtincu zblojenih časov.

Sicer pa, kot so stari Rimljani rekli: „De mortuis nil nisi bene“ — o mrtvih pa samo dobro, kar bi bil uvodničar tozadevnega članka moral v tem smislu vzeti v obzir — že iz pietete do očeta domobranstva in mučenika za velike slovenske ideale...

Toda nehvaležnost sveta je hvala!

No, naj s temi ugotovitvami končam ter Vas lepo pozdravljam!

-bert -an

E. R., Minn., 26. 7. 85

Dragi gospod!

Tukaj Vam pošiljam ček za \$ 11,50 za Belo knjigo. Jaz imam Črne bukve, katere sem prinesla s seboj in večkrat jih pregledujem in obujam spomine na tista strašna leta 1941-1945. Res ne morem razumeti, kako da nekateri sedaj kar mislijo, da naj se vse pozabi po 40 letih. Saj zgodovina še ohranja spomine, ko so Turki divjali po slovenskih vaseh in morili, pa naj mi pozabimo, ko je divjal brat proti bratu v strašni zmešnjavi. Meni je zelo težko, ker mi ni bilo mogoče udeležiti se spominskih svečanosti, ki ste jih imeli v Clevelandu, v Lemontu in v Canadi. V molitvi sem bila z vsemi združena. Upam, da bom kdaj imela srečo obiskati en ali drugi kraj, kjer so postavljeni spomeniki žrtvam velike tragedije našega naroda.

Bodite pozdravljeni in hvala lepa za poslano knjigo.

-ka -ič.

✦ Vladimir Sešek

Od našega poverjenika, soborca Jožeta Vrtačnika iz Clevelanda smo prejeli sporočilo, da je 5. avgusta 1985 v Gilbert, Minnesota, ZDA, umrl **Vladimir Sešek**.

Pokojni se je rodil 4. julija 1920 v Ljubljani. Za časa zadnje vojne je bil uradnik na glavni pošti v Ljubljani. Kot zaveden protikomunist se je s tisoči drugih Slovencev podal v begunstvo v Avstrijo, kjer se je poročil z gđ. Ivanko Novak. Leta 1949 sta oba emigrirala v ZDA. Živel je v Gilbertu, kjer je bil zaposlen v rudniku in se je že l. 1982 predčasno upokojil.

Sešek je bil redni naročnik našega glasila Tabor.

Zapušča ženo, sina Jožeta in hčerko Marjanco por. Tushar.

Tabor izreka Seškovi družini ob izgubi dobrega družinskega očeta iskreno sožalje.

ZA BELEŽNICO

Brez naslova...

Kanalski otoki so bili edini anglosaksonski predel, ki so ga v 2. svetovni vojni nemške čete zasedle. Otoki niso imeli posebne statusa samo z ozirom na Veliko Britanijo, ker s pravnega gledišča niso bili del Zedinjenega Kraljestva, temveč so odigrali posebno vlogo tudi v nemški okupacijski politiki. Leta 1939 je otok Jersey štel 50.000 prebivalcev, Guernsey 40.000, Alderney 1.500 in Sark 6.000. Od julija 1940 do maja 1945 si je prebivalstvo teh kanalskih otokov moralo urediti življenje spričo prisotnosti nemških čet, katere so šteje 30.000 mož — 319. pehotna divizija — in na njih zgradile eno izmed najmočnejših trdnjav v atlantskem zidu. — (...)

Pooblaščenec angleške krone na otoku Guernsey Ambrose Sherwill je govoril o zgledni nemški zasedbeni politiki in poslušalcem v Angliji, ki enostavno niso mogli verjeti, kar so slišali, preko radia Bremen leta 1940 sporočil, da z njegovimi rojaki „...nemške vojaške oblasti postopajo z vljudnostjo in obzirnostjo, kakršno si je sploh mogoče zamisliti... Vedenje nemških čet je zgledno. —“ (...)

Angleški kanalski otoki so bili edini predel po Nemcih zasledene Evrope, kjer ni bilo nikakšnega odporniškega gibanja. (...) Lejalnemu zadržanju domačinov so Nemci odgovorili z vljudnim obzirom do domoljubnih čustev premagancev. (...)

Po osvoboditvi otokov ni bilo niti enega primera sodnijskega postopanja zaradi kolaboracionizma. Tudi najvišji nosilci uprave, ki je vsa leta sodelovala z nemško vojsko, niso bili nikdar zasledovani, temveč odlikovani. Tako pooblaščenec krone Ambrose Sherwill kakor predsednik najvišje uparve na otoku Guernsey John Leale sta prejela plemiške naslove.

(Prevedeno iz str. 127—128 knjige: Hans Werner Neulen, AN DEUTSCHER SEITE. Internationale Freiwillige von Wehrmacht und Waffen-SS. Universitas Verlag, München 1985. Str. 518.)

Ker smo Slovenci, ob spominu na usodo, kakršna je doletela našega generala Leona Rupnika, tej zabeležki nismo znali najti naslova... — Če ga iznajde kdo izmed naših bralcev, naj ga sporoči nam, zanamcem in — zgodovini...! — —

PREJELI SMO

THE SOUTH SLAV JOURNAL, Autumn-Winter 1984, Vol. 7, No. 3-4 (25-26). — 7 Chesterford Gardens, London NW3 7DD. — Editorial Board: N. Marčetić MA, U. Loring MA, M. Davis ALA, Z. Antić, D. Pleničar, P. Taylor, F. Pomeranz MA. — **CONTENTS: Viewpoints:** Boško Kostić, The Essence of the Sarajevo Assassination in 1914 — A Look Back after Seventy Years. — **Features:** Sava Bosnić, The Yugoslav Revolution 1942-1945. A Reappraisal of the Communist Revolutionary Strategy and Tactics. (Opozarjamo na ta prispevek, ki na osnovi tehtne dokumentacije prinaša nekatere nove, presenetljive poglede na problem komunistične revolucije prav za časa tuje okupacije.) — Stella Alexander, Cardinal Stepinac. — Heinz Richter, Greece, the USA and NATO. A Background Analysis. — German and Kuharić Meet. (Po belgrajski „Politiki“ posneta zabeležka o razgovoru katoliških in pravoslavniherarhov pod vodstvom srbskega patriarha Germana in zagrebskega nadškofa Franja Kuharića dne 25. 5. 1985 v Karlovcu, kjer so prišli do sklepa, da „kljub zgodovinskim ločitvam... prav Cerkve morajo izravnovati nezaupanje med narodi in državami“, čemur naj služi „že obstoječi dialog med teološkimi šolami, ki ga je treba povzdigniti na raven herarhij.“) — **Economic Affairs:** Marko Milivojević, The Uneven Impact of Economic Adjustment in Yugoslavia. (Pomembna študija za boljše razumevanje obstoječih gospodarskih prilik v Jugoslaviji.) — **Dissent and Human Rights in Yugoslavia:** — „Hostile Propaganda“, 1980 Petition to Amend Criminal Code. — „Hostile Propaganda“, 1985 Petition demands

Dissents' Acquittal. (Čeprav sta obe spomenici imeli svoj izvor v Belgradu, med podpisniki najdemo poznana imena iz Slovenije in Hrvaške. Med 102 podpisniki prve peticije decembra 1980 že najdemo npr. Spomenko Hribar in Tarasa Kermavnerja...) — Patriarch, Poet and Marxists call for National Reconciliation. (Dokaz, da se je začelo nekaj lomiti na vseh koncih države.) — **Letters to the Editor:** — (Posebej je omembe vredno pismo dr. Ljuba Sirca, v katerem odgovarja na obdolžitve Mitja Ribičiča in Staneta Dolanca. Ker tega odgovora v Sloveniji seveda nikdo ne bi priobčil, ga je dr. Sirc pač poslal SSJ-u. Med drugimi močnimi ugotovitvami v pismu lahko npr. preberemo tudi sledeče: „Decembra 1941 je vodstvo OF včlanjene skupine informiralo o dodatni točki njenega programa; kdorkoli bi se boril proti okupatorjem izven OF, bo smatran za petekolonaša in izdajalca in bo likvidiran. (...) Naj bi ti ljudje enostavno čakali, da bi jih pomorili? Začeli so se braniti in komunisti so končno dosegli, da so jih potisnili v kolaboracijo z okupatorji. Državljanske vojne ni pričel „klerofašist“ Hacin, ampak so jo sprožili sami komunisti.“) — **Book Reviews:** — (Pomembni pisci ocenjujejo 10 aktualnih knjig.) — **Periodical Reviews:** — Med 16 publikacijami je zopet omenjen tudi „Tabor“. Posebne, daljše analize pa sta deležni „Judaica Illyrica — III“, ki jo je napisal član uredništva Frank Pomeranz, in pa „Nova revija“ (št. 5-6, 7-8, 9 10-11, 12, 13-14 in 15-16 letnika 1982-83) izpod peresa Leva Detela, iz katere bodo marsikaj zvedeli tisti naši bralci, ki jim „Nova revija“ ni prišla do rok. — Tudi ta, kot vsi doslejšnji zvezki SSJa, je najboljšje priporočilo, da ga tudi naši bralci podprejo in se nanj naročijo.

SKUP (glasilo grupe intelektualca), P. O. Box 309, Altona, Vic. 3018, Australia, Nr. 37, Vol. IX-2, April/June 1985. — Uredništvo pravi, da list prinaša različna mnenja, čeprav med seboj nasprotna, da bi ljudje dobre volje, čistega razuma in zdrave logike na licu mesta po primerjavi prišli do bolj jasnih pojmov in razumnih zaključkov. — Sledeč temu vodilu list na 47 straneh prinaša odtise najrazličnejših člankov (pa tudi nekatere izvirne prispevke) iz vrste publikacij, ki se bavijo s sodobnimi vprašanji Jugoslavije.

KRONIKA, br. 13, rujan/listopad 1985, časopis za kulturno-politička i društvena pitanja u emigraciji. Uredništvo in uprava: P. O. Box 21578, Concord, Cal. 94521, USA. List se zavzema za izrazito hrvaška vprašanja pod prizmo samostojne države Hrvaške. Poleg nekaterih tehtnih člankov in ponatisov ter komentarjev vzbuja pozornost in je pravi dokument zemljepisna skica Golega otoka na zadnji strani platnic.

Tema za razmišljanje:

Ne brigajo me vlade, pač pa svoboden tisk, ker samo svoboden tisk jamči, da bomo imeli vlade.

Thomas Jefferson

DAROVALI SO

Od 16. 8. 1985 do 15. 10. 1985

Za zavetišče:

	Austral	— A
Dr. Pezdire Vladimir	0.60	
N. N., Hurlingham	3.—	
Vesel Neda	5.—	
Odborniki	1.50	
Košir E. Ida	2.60	
Bečaj Vili	5.—	
Rev. Škerbec Jože	2.—	
N. N., Hurlingham	50.—	
Holosan Vera	2.—	
“Sloga” — Ramos Mejía	20.—	
Kržišnik Jože	2.60	
Dobiček pri kosilu 25.8.1985 v Zavetišču	280.91	
Msgr. Anton Orehar, cerkve- na nabirka pri sv. maši 25.8. 1985, v Zavetišču	13.51	
Namesto križa na grob ob 40- letnici komand. 4. polka majorja A. Mehletu:		
Jenko Janez	2.—	
Namesto križa ob 40-letnici bratov Rogelj: Janez-Jože-Slavko:		
Jenko Janez	3.—	
V spomin rešitelju preostalih beguncev: Dr. V. Meršolu:		
Jenko Janez	1.—	
V spomin na pok. Jožeta Trpina:		
Rovan Anton	5.—	
Ob obletnici smrti žene Ksenije in matere in v spomin vseh pok. Rupnikovih:		
Dr. Stanko Kociper	10.—	

V spomin na pok. moža:

Zupan Pavla	10.—
V spomin na pok. Hermana Zupana:	
Inž. Milan Ecker	30.—
V spomin na pok. moža Janeza:	
Ozimek Francka	5.—
(v dol.)	
V pomim na pok. žene Vide:	
Dovjak Jože	20.—

Tiskovni sklad Tabor:

	Austral	— A
N. N., Hurlingham	1.50	
N. N., Hurlingham	0.50	
N. N., Hurlingham	0.50	
N. N., Hurlingham	0.50	
Hribar Viktor	1.—	
Bečaj Vili	1.10	
Praznik Jože	0.50	
N. N., V. Ballester	0.50	
(v dol.)		
Jakoš Ivan Milwaukee	30.—	
Mejač Minka	20.—	
Mejač Franjo	20.—	
Kolman Ludvig	10.—	
Kunovar Ivan	10.—	
Bambič Ivan	8.—	
Janežič Slavko	8.—	
Limoni Janko	8.—	
Galič Lojze	3.—	
Kotar Rudi	3.—	

Socialni sklad Tabor:

	Austral	— A
Hribar Viktor	0.50	

ZAVETIŠČE "DR. GREGORIJ ROŽMAN"

KAKOR DRUGA LETA SE BO TUDI LETOS BRALA PRVO
NEDELJO MESECA DECEMBRA t. j. 1. DECEMBRA 1935
SVETA MAŠA V ZAVETIŠČU ZA VSE POKOJNE
ČLANE IN DOBROTNIKE ZAVETIŠČA
PO SVETI MAŠI SKUPNO KOSILO

Prosimo, da prinesete s seboj jedilni pribor.

OBVESTILO

Ustanovitev Slovenskega zdomskega arhiva

Slovenski narodni odbor je ustanovil „Slovenski zdovski arhiv“ — zaenkrat za področje Argentine — z namenom, da se ohranijo dokumenti zdomskih ustanov, domov in organizacij in pa tudi dokumenti slovenskih javnih delavcev.

Slovenski narodni odbor je zaprosil naše osrednje slovensko društvo v Argentini „Zedinjeno Slovenijo“ za oskrbo in shrambo dokumentov Slovenskega zdomskega arhiva, ki naj bi deloval v dogovoru med Slovenskim narodnim odborom in Zedinjeno Slovenijo po pravilniku, ki sta ga odobrili obe instituciji.

Zedinjena Slovenceja je s sklepom svojega odbora sprejela Slovenski zdovski arhiv v svoje prestore in svojo oskrbo.

Slovenski zdovski arhiv bo vedil poseben „Arhivski odbor“ po določenih omenjenega pravilnika. Arhivski odbor sestavlja skupina strokovnjakov in slovenskih javnih delavcev. Podrobnosti o poslovanju Arhivskega odbora in imena njegovih članov bodo objavljena v „Svobodni Sloveniji“.

Za Zedinjeno Slovenijo:
Lojze Rezelj l. r.
predsednik

Za Slovenski narodni odbor:
Rudolf Smersu l. r.
predsednik

Correo
Argentino
Sucursal
J. L. Suárez
(Bs. As.)

TARIFA REDUCIDA
Concesión N° 8133

FRANQUEO PAGADO
Concesión N° 2619